

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

**ZÁPADOČESKÁ
UNIVERZITA
V PLZNI**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Plzeň 2021

Kateřina Horvátová

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Katedra mezinárodního práva

Diplomová práce

Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku

Předkládá: Kateřina Horvátová

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Oto Kunz CSc.

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Plzeň 2021

ZÁPADOČESKÁ UNIVERZITA V PLZNI

Fakulta právnická

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Kateřina HORVÁTOVÁ**
Osobní číslo: **R16M0084P**
Studijní program: **M6805 Právo a právní věda**
Studijní obor: **Právo**
Téma práce: **Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku**
Zadávací katedra: **Katedra mezinárodního práva**

Zásady pro vypracování

Obsah

Úvod

1. Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku

1.1. Pojem rozhodčí řízení

1.2. Druhy rozhodčích řízení

1.3. Rozhodčí smlouva

1.4. Osoba rozhodce

1.5. Rozhodné právo

1.6. Způsob a průběh řešení sporů

2. Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

2.1. Kompetence

2.2. Řešení problémů v uplynulém období

3. Rozhodčí řízení v Rakousku

3.1. Průběh

3.2. Srovnání s vnitrostátní úpravou

4. Uznání a výkon rozhodčích nálezů

4.1. Rozhodčí nález jako výsledek rozhodčího řízení

4.1. Uznání cizích rozhodčích nálezů

4.2. Výkon rozhodčích nálezů

4.3. Vzájemné uznání rozhodčích nálezů mezi státy

Závěr

Seznam použité literatury

Rozsah diplomové práce:
Rozsah grafických prací:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná**

Seznam doporučené literatury:

- **Rozehnalová, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku.** 3. vydání. Walters Kluwel, 2013, 400 stran, ISBN 978-80-7478-004-2
- **Pfeiffer Magdalena, Pauknerová Monika, Růžička Květoslav a kolektiv, Mezinárodní obchodní právo,** Aleš Čeněk s.r.o., 2019, 416 stran, ISBN 978-80-7380-764-1
- **Alena Winterová, Alena Macková a kolektiv, Civilní právo procesní, Díl první: řízení nalézací,** 9. vydání, Leges, 2018, 648 stran, ISBN 978-80-7502-298-1

Vedoucí diplomové práce: **JUDr. Oto Kunz, CSc.**
Katedra mezinárodního práva

Datum zadání diplomové práce: **1. dubna 2019**
Termín odevzdání diplomové práce: **30. března 2021**

JUDr. et PhDr. Stanislav Balík, Ph.D.
děkan

JUDr. Oto Kunz, CSc.
vedoucí katedry

V Plzni dne 17. září 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma *Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku* zpracovala samostatně za použití literatury a jiných zdrojů, které jsou uvedeny v seznamu použité literatury této práce nebo byly řádně citovány.

V Plzni 25. 3. 2021

.....
Kateřina Horvátová

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucímu mé diplomové práce JUDr. Oto Kunzovi CSc. za vedení, trpělivost, čas a vstřícnost, které společně vedly k úspěšnému sepsání této práce.

Obsah

1	ÚVOD	1
2	ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V MEZINÁRODNÍM OBCHODNÍM STYKU.....	3
2.1	POJEM ROZHODČÍ ŘÍZENÍ.....	5
2.1.1	<i>Základní zásady.....</i>	6
2.1.2	<i>Účastníci rozhodčího řízení</i>	7
2.2	DRUHY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	8
2.2.1	<i>Fakultativní a obligatorní rozhodčí řízení.....</i>	9
2.2.2	<i>Institucionální rozhodčí řízení a řízení Ad hoc.....</i>	10
2.2.3	<i>On-line rozhodčí řízení</i>	11
2.3	TEORIE ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	13
2.3.1	<i>Jurisdikční doktrína</i>	13
2.3.2	<i>Smluvní doktrína</i>	14
2.3.3	<i>Doktrína smíšená</i>	14
2.3.4	<i>Doktrína autonomní.....</i>	14
2.4	VÝHODY A NEVÝHODY ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	15
2.5	ROZHODČÍ SMLOUVA.....	17
2.5.1	<i>Vymezení rozhodčí smlouvy a její typy.....</i>	17
2.5.2	<i>Arbitrabilita sporu.....</i>	20
2.5.3	<i>Forma rozhodčí smlouvy</i>	21
2.6	OSOBA ROZHODCE.....	22
2.6.1	<i>Postavení rozhodce</i>	23
2.6.2	<i>Volba rozhodce</i>	24
2.6.3	<i>Vyloučení rozhodce</i>	26
2.7	ROZHODNÉ PRÁVO.....	26
2.8	ZPŮSOB A PRŮBĚH ŘEŠENÍ SPORŮ.....	29
2.8.1	<i>Návrh na zahájení rozhodčího řízení.....</i>	29
2.8.2	<i>Průběh rozhodčího řízení</i>	30
2.8.3	<i>Rozhodnutí.....</i>	31
2.8.4	<i>Náklady rozhodčího řízení.....</i>	34
3	ROZHODČÍ SOUD PŘI HOSPODÁŘSKÉ KOMOŘE ČESKÉ REPUBLIKY A AGRÁRNÍ KOMOŘE ČESKÉ REPUBLIKY	36
3.1	KOMPETENCE	37
3.2	ŘEŠENÍ PROBLÉMŮ V UPLYNULÉM OBDOBÍ	37
4	ROZHODČÍ ŘÍZENÍ V RAKOUSKU.....	38
4.1	PRŮBĚH DLE RAKOUSKÉHO CIVILNÍHO PROCESNÍHO ŘÁDU	39

4.2	SROVNÁNÍ S VNITROSTÁTNÍ ÚPRAVOU.....	43
5	UZNÁNÍ A VÝKON ROZHODČÍCH NÁLEZŮ	44
5.1	ROZHODČÍ NÁLEZ JAKO VÝSLEDEK ROZHODČÍHO ŘÍZENÍ	45
5.2	VZÁJEMNÉ UZNÁNÍ ROZHODČÍCH NÁLEZŮ MEZI STÁTY	48
5.2.1	<i>Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů.....</i>	<i>50</i>
5.2.2	<i>Vnitrostátní úprava uznání a výkonu rozhodčích nálezů</i>	<i>53</i>
6	ZÁVĚR.....	55
7	SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	57
8	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	58
9	CIZOJAZYČNÉ RESUMÉ	62

1 Úvod

Vzhledem k rychlosti a dynamičnosti dnešní doby je téměř nezbytně nutné řešit otázku, co se bude dít, když nějaký aspekt našeho života nedopadne tak, jak jsme očekávali. Při uzavírání jakéhokoliv smluvního vztahu ať už na vnitrostátní či mezinárodní úrovni, lze předpokládat, že by mohl vzniknout určitý spor, který bude třeba řádně vyřešit. Termín „*alternativní řešení sporů*“ je něco, co s největší pravděpodobností zaslechl každý z nás, ať už má o této problematice určité povědomí či nikoliv. „*Ideální otázkou, kterou by si strany měly položit při vstupu do mezinárodní obchodní transakce a uzavírání smlouvy je, „jak, kde a dle jakého práva budeme řešit případný spor“.*“¹ Právě tato připravenost může oběma stranám sporu ušetřit spoustu financí, ale i času, o čemž se tato práce dále zabývá v části věnované výhodám a nevýhodám rozhodčího řízení.

Pojmout celistvě problematiku rozhodčího řízení, jakožto alternativního způsobu řešení sporů, je vzhledem k obsahové náročnosti tématu nelehký úkol, proto cílem této práce je přinejmenším okrajově tuto problematiku nastínit v kontrastu s vnitrostátní úpravou a teoreticky vymezit základní pojmy a zásady, se kterými tato oblast pracuje, včetně určení jednotlivých druhů rozhodčího řízení a porovnání institucionálního rozhodčího řízení a řízení ad hoc. Dále má tato práce v 2. kapitole za cíl charakterizovat si jednotlivé teoretické koncepce, na kterých je rozhodčí řízení založeno a přiblížit si formu a způsob uzavírání rozhodčí smlouvy. Následně práce nezapomíná ani na samotný průběh rozhodčího řízení včetně rozhodnutí ať už je jím rozhodčí nález nebo usnesení.

V kapitole 3. se diplomová práce zaměřuje na existenci Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky a vymezení jeho funkcí a kompetencí. V dalším bodu je kapitola zaměřena zlehka i na historii řešení sporů touto institucí.

Kapitola 4. následně pojednává o porovnání právní úpravy rozhodčího řízení v České republice s právní úpravou téhož institutu v Rakousku, abychom si udělali ucelený názor na efektivitu tohoto způsobu řešení sporů.

¹ ROZEHNALOVÁ N., Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vydání, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 15

V následné kapitole této práce je nastíněno uznání a výkon rozhodčích nálezů. V návaznosti na jeden z bodů v části 2. je vymezen širěji rozhodčí nález jakožto výsledek rozhodčího řízení a není zapomenuta ani problematika vzájemného uznávání a výkonu rozhodčích nálezů jednotlivými státy, k jejímž pochopení velice dobře poslouží nejen vnitrostátní úprava, ale i Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, která je zde v jednom z bodů kapitoly 5. charakterizována.

Závěrem práce je shrnutí veškerých podstatných poznatků a získaných informací.

2 Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku

Rozhodčí řízení v mezinárodním obchodním styku je v dnešní době známým a rozšířeným institutem. Jedná se o jeden z alternativních způsobů řešení sporů neboli „ADR“, který není výkonem soudnictví jako takového. Literatura ADR vymezuje jako „*alternativu k formám řešení sporu, kterým stát poskytuje svou garanci moci veřejnou (tj. vůči řízení soudnímu i řízení rozhodčímu) při zahájení řízení, v průběhu řízení nebo při výkonu výsledku řízení.*“² Všechny tyto alternativní způsoby spojuje fakt, že se subjekty soukromoprávního vztahu rozhodly svěřit pravomoc rozhodovat případné spory ze vztahu vyplývající do rukou soukromé osoby odlišné od stálého soudu, tedy do rukou osoby rozhodce nebo nestátní rozhodčí instituce, a tím vyloučily možnost obrátit se na příslušný orgán justice. S tímto způsobem alternativního řešení sporů se setkáváme již od Starověku, kde byla hojně využívána např. komerční či mezistátní arbitráž. Můžeme říci, že slovo „arbitráž“ je v tomto případě synonymem ke slovnímu spojení „rozhodčí řízení“, používaným především v obchodní sféře, tudíž literatura často využívá pojmu „mezinárodní arbitráž“. Vymezení pojmů problematiky rozhodčího řízení je vzhledem k pestrosti českého jazyka velmi důležité, neboť je běžné setkat se s nimi i v jiném významu spojeném s naprosto odlišnými i neprávními odvětvími, ku příkladu ve sportu v souvislosti s osobou rozhodce – rozhodčího.

K definování pojmu mezinárodní rozhodčí řízení, často literaturou označováno také jako mezinárodní arbitráž, je důležité znát význam pojmu mezinárodní prvek, který je pro tento alternativní způsob řešení sporů charakteristickým. Mezinárodní prvek v tomto případě lze chápat buďto absolutně, tedy jako mezinárodní z pohledu kteréhokoliv právního řádu, v souvislosti s vazbami stran sporu na různé právní řády od počátku, nebo relativně, kdy je mezinárodní prvek vnímán jen z pohledu určitého právního řádu. Taková situace nastane, pokud je ku příkladu zvolen rozhodce či stálý rozhodčí soud na území jiného státu nebo tento rozhodce sám rozhodne o sudišti na území státu jiného, ačkoliv počáteční právní vztah neobsahuje mezinárodní prvek.

² ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 17

V souvislosti s mezinárodní arbitráží byl přijat Vzorový zákon UNCITRAL, který stanovuje podrobně pojem mezinárodního rozhodčího řízení a konkrétní situace, kdy můžeme říct, že jde právě o tento typ alternativního řešení sporu. UNCITRAL je zkratkou pro United Nations Commission on International Trade do českého jazyka překládané jako Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu. Tento zákon byl vydán 21. června 1985 a jeho hlavním úkolem je různými pohledy hodnotit existenci mezinárodního prvku v konkrétních situacích. Dozvídáme se tak, že o mezinárodním rozhodčím řízení hovoříme jak v případě rozdílnosti států, kde mají strany sporu místo podnikání nebo sídlo, ale i pokud je místo konání arbitráže stanoveno v jiném státě, než je společný pro sídla stran sporu. Dále pak jde o situaci, kdy je podstatná část závazku plněna v jiném státě nebo s tímto státem předmět sporu úžeji souvisí. O mezinárodní arbitráži můžeme smýšlet i v případě, kdy se strany soukromoprávního vztahu výslovně shodnou na tom, že předmět daného sporu má vztah k více než jednomu právnímu řádu. UNCITRAL tedy shrnuje, že mezinárodní prvek může být dán jak soukromoprávním vztahem na počátku, ze kterého následně vzniká spor, který je řešen, tak i ve vztahu procesním. V podstatě jde o snahu jednak sjednotit, ale i harmonizovat pravidla rozhodčího řízení pro více států obdobně.³

Ačkoliv je posouzení mezinárodního prvku v jednotlivých situacích mnohdy složité, existují situace, kdy o něm není pochyb. Takovým případem je zpravidla mezinárodní prvek, který je dán přímo v subjektu soukromoprávního vztahu, tedy v jeho místě podnikání nebo sídle. Dalším nesporným případem mezinárodního prvku může být činnost, tedy plnění ze soukromoprávního vztahu vyplývající nebo jeho část, které je dáno v cizím státě. Na závěr to může to být také nepřímý předmět vztahu, který se nachází na území jiného státu. Sporná situace je pak taková, která je vytvořena stranami státu, které si zvolí osobu rozhodce či stále rozhodčí instituce v jiném státě, ačkoliv není dán žádný z výše uvedených nesporných mezinárodních prvků.

Obecně můžeme tedy říct, že mezinárodní prvek spočívá v účastnících řízení, subjektu právního vztahu a jeho předmětu, a pak také v jiných skutečnostech, které objektivně prokazují spojitost s jiným právním řádem. Právě mezinárodním

³ ONDŘEJ, J. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 3. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. str. 433

prvek je hlavním ukazatelem odlišnosti od vnitrostátního rozhodčího řízení, ve kterém jsou veškeré aspekty vázány na jeden konkrétní stát a jeho právní řád.

2.1 Pojem rozhodčí řízení

Literatura přichází s rozdílnými definicemi pojmu rozhodčího řízení. Obdobně jako u jiných institutů se můžeme setkat s celou řadou výkladů tohoto pojmu. Jeden ze způsobů, jak vyložit pojem rozhodčího řízení, je jako „*dobrovolné postoupení řešení sporu neutrální třetí straně, rozhodcům či rozhodčímu soudu (tj. soukromým osobám či nestátní instituci), která vydá po provedeném řízení závazné a vykonatelné rozhodnutí.*“⁴ Jiní autoři publikací jako je prof. Bělohlávek definují rozhodčí řízení jako „*prostředek, v jehož rámci je rozhodováno o zájmech jedné nebo více osob svěřeno jedné jiné nebo více jiným osobám – rozhodcům -, které odvozují svou pravomoc od dohody stran, nikoli od orgánů státu.*“⁵ Ačkoliv se definice pojmu na první pohled různí, podstata zůstává stejná.

Rozhodčí řízení je nejvíce formalizovaný alternativní způsob řešení majetkových sporů, probíhající dle platných právních předpisů, mající jako výsledek autoritativní a vykonatelné rozhodnutí. Formalita rozhodčího řízení je především realizována faktem existence několika základních podmínek k jeho uskutečnění. Tou první je „arbitrabilita“ sporu, která vymezuje „*okruh věcí, jež mohou být projednány a rozhodnuty v rozhodčím řízení*“⁶ a zabývá se předmětem sporu. V rozhodčím řízení lze tak projednat spory výhradně majetkového charakteru, které mohou být jinak projednány v soudním řízení. Může jít ale i o spory, kde není pravomoc věc projednat dána soudu, ale jeho arbitrabilita je založena zvláštním zákonem. Další neopomenutelnou podmínkou je přípustnost projednání sporu v tomto řízení v souvislosti s vnitrostátními právními řády jednotlivých subjektů.

Dalším předpokladem pro rozhodování sporu alternativně formou rozhodčího řízení je jeho arbitrovatelnost, neboť samotná arbitrabilita sporu jako předpoklad nestačí. „*Arbitrovatelnost sporu plyne z existence smluvního ujednání*

⁴ ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 42

⁵ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C.H.Beck, 2012. str. 8

⁶ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 247

*stran právního vztahu o tom, že již vzniklé nebo v budoucnosti vzniknuvší spory z určitých smluv nebo okruhu právních vztahů se vylučují z pravomoci obecných soudů a jejich projednání a rozhodnutí je svěřeno do pravomoci rozhodce, resp. rozhodců.*⁷ Takovéto smluvní ujednání je obecně označováno za rozhodčí smlouvu, která může mít formu rozhodčí doložky, kam literatura řadí i tzv. neomezený kompromis, či smlouvy o rozhodci. Náležitosti a podstata jednotlivých typů rozhodčí smlouvy jsou touto prací následně blíže specifikovány v bodu 2.5 a následujících.

2.1.1 Základní zásady

Po charakterizování základních podmínek, resp. předpokladů rozhodování v rámci rozhodčího řízení musí být nastíněny jeho základní zásady. Ačkoliv jak bylo řečeno v předchozím bodu není rozhodčí řízení výkonem soudnictví jako takového, je jednou ze základních zásad aplikována zásada práva na spravedlivý proces. Pokud by došlo k porušení této zásady, mohlo by v praxi dojít ke zrušení rozhodčího nálezů dle § 31 písm. e) zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů č. 216/1994 Sb. upravuje několik dalších zásad uplatňovaných také v rámci řízení před stálými soudy. Tou první je nezávislost a nestrannost rozhodců. Právě osoba rozhodce a nároky na něj kladené mohou být brány za další předpoklady pro rozhodování v rámci rozhodčího řízení. Nezávislostí rozhodce, resp. závislostí rozumíme „objektivní skutečnost osobních, sociálních, profesních či finančních vazeb rozhodce ke stranám sporu nebo k osobám blízkým straně sporu.“⁸ Od pojmu nezávislosti je důležité odlišovat termín nestrannost. Případem, kdy není osoba rozhodce nestranná, je situace, kdy je jedna ze stran sporu zvýhodňována oproti druhé, ačkoliv tato zjevná výhoda nesouvisí s předmětem sporu nebo s vazbou rozhodce na některou ze stran.

Další zásadou rozhodčího řízení, která se opět zjevně podobá zásadě z rozhodovací praxe před stálými orgány justice je zásada rovnosti stran. Znamená to, že jsou si strany v zásadě rovny a mají rovné postavení co se týče jejich práv a možnosti je uplatnit. Nesmí být opomenuta výjimečná zásada, která není před

⁷ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 249

⁸ RYŠAVÝ L. Nezávislost a nestrannost rozhodce. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 51

stálými soudy všudy přítomná, a to sice zásada neveřejnosti, neboť rozhodčí řízení je neveřejné, a to ve všech případech. Stranami volitelná může být pouze jeho ústnost.

V rozhodčím řízení může být rozhodci rozhodováno na základě zásad spravedlnosti, a to v případě, že k tomu byli stranami výslovně pověřeni. Výklad pojmu *zásady spravedlnosti* je v praxi těžko uchopitelný, neboť není nikterak legislativně definován. V literatuře se lze dále setkat s označením ekvita či *ex aequo et bono*. Rozhodnutí vycházejí z posuzování sporu na základě zásad spravedlnosti mohou být oproti rozhodnutím jejichž podkladem bylo hmotné právo často překvapivá, neboť lze na lidské chování nahlížet s různou mírou hodnotového či normativního posouzení. Každý rozhodce může tak za spravedlivé považovat jiné rozhodnutí. V ostatních případech rozhodují rozhodci dle hmotného práva pro spor rozhodného, jak stanovuje zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Tento zákon nám specifikuje také poslední ze zásad, a to sice postup bez zbytečných formalit. Podle §19 odst. 1 se totiž mohou strany dohodnout na postupu, kterým mají rozhodci vést řízení, a spor tak může být rozhodnut předsedajícím rozhodcem, byl-li k tomu zmocněn.

2.1.2 Účastníci rozhodčího řízení

Obdobně jako u civilního či trestního řízení před stálými orgány justice kterékoliv instance, i rozhodčí řízení ať už vnitrostátního či mezinárodního charakteru má své účastníky. Účastníci rozhodčího řízení jsou označováni jako žalobce a žalovaný a jsou současně stranami sporu. Účastníky mohou být jak fyzické, tak i právnické osoby. Stejně jako v řízení před stálými soudy musí mít tyto účastníci předpoklad pro to stát se účastníkem řízení, a to sice způsobilost být účastníkem řízení a způsobilost procesní. V otázkách způsobilosti se přiměřeně užijí ustanovení Občanského soudního řádu, který stanovuje způsobilost být účastníkem řízení tomu, kdo má právní osobnost, případně tomu, komu zákon taková práva a povinnosti přiznává, a na straně druhé Občanský soudní řád stanovuje účastníkům řízení způsobilost procesní, která je dána účastníku řízení v takové míře, v jaké může samostatně jednat, tedy v takovém rozsahu, v jakém je tzv. svéprávný.⁹ Pokud by nastala situace, že účastník řízení nemá nebo pozbyl

⁹ §19 a následující zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

způsobilosti být účastníkem řízení, může se pro tento případ nechat zastoupit, ať už zákonným zástupcem nebo na základě zmocnění plnou mocí, jak je tomu zpravidla u právnické osoby, která nemá možnost samostatně jednat. Za právnickou osobu jednají její zvolení zástupci, kterými typicky bývají členové statutárních orgánů, zmocnění zaměstnanci či prokurista.¹⁰

2.2 Druhy rozhodčího řízení

Rozhodčí řízení bývá tradičně děleno na několik druhů na základě různých kritérií. Prvním způsobem, jak lze rozhodčí řízení rozdělit, je z pohledu právního řádu, kterým se řídí, resp. jeho vázanosti v souvislosti s předmětem řízení nebo ku příkladu s jeho účastníky, a to na rozhodčí řízení mezinárodní, které obsahuje zjevný mezinárodní prvek, a na rozhodčí řízení vnitrostátní ať už tuzemské nebo cizí. *„V určitém smyslu je každé rozhodčí řízení vnitrostátní, neboť je vázáno právním řádem daného konkrétního státu.“*¹¹ Klíčovým faktem ale je, že zde absentuje mezinárodní prvek.

Možnost dále dělit rozhodčí řízení nám dává pohled na osobu, která spor rozhoduje, lépe řečeno na stálost takové instituce, která rozhoduje. V takovém případě hovoříme o institucionálním rozhodčím řízení nebo řízení ad hoc. Podstata tohoto dělení spočívá v tom, jestli řešení sporu probíhá před stálým rozhodčím soudem, tedy má institucionalizovanou podobu či nikoliv.¹² Dále je možné rozhodčí řízení členit také z pohledu času na řízení bez časového omezení a řízení s časovým omezením, ačkoliv je důležité říct, že čas hraje určitým způsobem v rozhodčím řízení roli vždy. Vzhledem k modernosti dnešní doby, ani tento institut neminula určitá on-line podoba, která je dalším možným faktorem dělicí rozhodčí řízení na jeho klasickou podobu a na tzv. on-line rozhodčí řízení. *„Důvodem, proč se objevuje tato dělicí čára, není snad ani nepřítomnost stran jako spíše zvláštnosti týkající se místa realizace tohoto řízení, dopadu norem, vzájemné komunikace apod.“*¹³ Při soustředění se na detailní složky a porovnání jednotlivých rozhodčích řízení ve snaze nalézt další typ, uvádí literatura zvláštní druh rozhodčího řízení, vyznačující se svou mnohostranností. Nejde o případ, kde se nalézá více než dvě

¹⁰ §21 odst. 1 zákona č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád

¹¹ RYŠAVÝ L. Nezávislost a nestrannost rozhodce. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2018, str. 16

¹² KLEIN, B., DOLEČEK, M. Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007. str. 19

¹³ ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 65

strany sporu, ale o takový případ, kdy na jedné straně sporu, ať už jako navrhovatel či odpůrce, stojí vícero jinak samostatných subjektů, kteří byli stranami smlouvy.

V neposlední řadě je určitě důležité okrajově zmínit i některé další formy a typy rozhodčího řízení jakými může být řízení s povinným předstupněm, kde lze hovořit o povinnosti stran vynaložit úsilí na uzavření smírného řešení sporu, a řízení bez povinného předstupně, kdy tato povinnost absentuje, jak už tomu napovídá její označení, a strany tak mohou zahájit rozhodčí řízení okamžitě. Dalším možným způsobem členění je na spotřebitelské či na rozhodčí řízení komerční nebo také obchodní, podle faktu, mezi kým je spor rozhodován, jestli jde o podnikatele a spotřebitele nebo o spor mezi podnikateli navzájem, či mezi nepodnikateli navzájem.

Legislativní úprava rozhodčího řízení ve věci spotřebitelských sporů prošla v České republice řadou novelizací. Tou první byla novelizace zákonem č. 19/2012 Sb., kterým byl změněn zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, který do jisté míry podnítila i judikatura Nejvyššího či Ústavního soudu.¹⁴ Začalo docházet ke spekulacím o férovosti čím dál tím častějšího začleňování rozhodčích doložek do spotřebitelských smluv ve vztahu k problematice ochrany spotřebitele jako slabší strany. Nejdůležitější byl pro spotřebitelské spory rok 2016, kdy došlo k další novele Zákona o rozhodčím řízení, a to sice zákonem č. 258/2016 Sb., kdy bylo nadále do budoucna znemožněno řešit spory vzešlé ze spotřebitelských smluv uzavíraných mezi podnikatelem a spotřebitelem v rámci rozhodčího řízení v České republice.

Specifickým typem rozhodčího řízení, který nesmí být opomenut je rozhodování sporů mezi investorem a hostitelským státem, tzv. mezinárodní investiční arbitráž. O specifický typ jde především proto, že ho nelze podřadit obecně pod mezinárodní obchodní arbitráž v souvislosti s osobou investora, která má postavení fyzické či právnické osoby soukromého práva.

2.2.1 Fakultativní a obligatorní rozhodčí řízení

Rozdíl mezi fakultativním a obligatorním rozhodčím řízením je do jisté míry z pohledu určitého časového úseku teoretický, neboť dle právního řádu České republiky, je na našem území v současné době využívána pouze podoba

¹⁴ Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 2164/10 ze dne 5. října 2011

fakultativního rozhodčího řízení. V tomto případě jde o řízení v podobě všem dobře známé, kterému předchází uzavření rozhodčí smlouvy stranami. Naproti tomu, o obligatorní formě rozhodčího řízení můžeme hovořit v historickém kontextu. Tento typ řízení probíhal na našem území v době existence Rady vzájemné hospodářské pomoci v případech sporů mezi hospodářskými organizacemi členských států. Šlo o obchodní organizaci sdružující za doby tzv. Studené války socialistické státy sovětského bloku. Do kontrastu s fakultativním, jinak řečeno dobrovolným rozhodčím řízením, se obligatorní typ staví především proto, že k jeho zahájení není oproti předchozímu typu potřebné uzavření rozhodčí smlouvy jako podkladu pro řízení, nýbrž je takové řízení zahajováno podáním žaloby rozhodci nebo stálému rozhodčímu soudu, ať už na základě mezinárodní smlouvy nebo vnitrostátního právního předpisu, a druhá strana je povinna řízení strpět.

2.2.2 Institucionální rozhodčí řízení a řízení Ad hoc

Lze racionálně konstatovat, že toto dělení patří mezi nejzákladnější stavební kameny problematiky rozhodčího řízení. Počáteční laický pohled na mezník pro rozdělení rozhodčího řízení na institucionální a ad hoc řízení, poskytuje jako první rozdíl v subjektu, před kterým řízení probíhá. Podstata tohoto rozdělení ale nespočívá jen v subjektu či instituci, která spor rozhoduje, ale v celé jeho podobě především v souvislosti s mírou volnosti tuto podobu upravovat. V případě řízení institucionálního, literatura hovoří o řešení sporů probíhajícím před stálými rozhodčími soudy, které mají zpravidla své sídlo, jednající orgány, statut a např. i sazebník poplatků a jiná pravidla řízení. Obligatorním znakem rozhodčího soudu je jeho administrativní aparát, který zajišťuje především chod a činnost rozhodčího soudu. Zákonná úprava rozhodčího řízení na našem území hovoří o nutnosti zřízení stálého rozhodčího soudu výhradně zákonem nebo musí zřízení takové instituce zákon při nejmenším připouštět. Na našem území v současné době existují celkem tři stálé rozhodčí soudy, a to sice Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, Mezinárodní rozhodčí soud při Českomoravské komoditní burze Kladno a Burzovní rozhodčí soud při Burze cenných papírů Praha, a.s. K efektivnější organizaci se i stálé rozhodčí soudy člení na ty, které mohou rozhodovat ve všech záležitostech bez dalších specifikací či ty, které se přímo specializují na konkrétní oblast, anebo rozhodčí soudy činné výhradně v oblasti mezinárodního obchodního styku. Naproti tomu v řízení ad hoc

si strany řešeného sporu nebo případně ustavený rozhodčí soud samy utvářejí pravidla řízení. Při výběru rozhodce především nejsou strany sporu vázány listinnou rozhodců, jako je tomu u institucionálního rozhodčího řízení. Není možné ale vycházet z toho, že by strany sporu disponovaly svévolí ve všech ohledech. Samozřejmostí v tomto případě je jednání v mezích právních norem upravujících rozhodčí řízení na území daného státu, typicky pak v předpokladech stanovených pro osobu rozhodce. V případě, že si strany sporu pro daný případ žádná vlastní pravidla nestanoví, stanoví je pak sám rozhodce.

Literatura i praxe se shodují ve faktu, že institucionální rozhodčí řízení má v určitých ohledech oproti řízení ad hoc spoustu výhod. Tyto výhody mohou spočívat nejenom v usnadnění výběru rozhodce z listiny rozhodců, ve výkonu dohledu nad jejich činností, v jasné výši jejich odměny, ale také ve z praxe vycházející efektivnosti a bezpečnosti, která je u institucionálního rozhodčího řízení podstatně vyšší než u řízení ad hoc.

2.2.3 On-line rozhodčí řízení

Rozhodčí řízení vedené tzv. on-line formou je poměrně novodobým institutem, o jehož počátcích hovoří literatura v souvislosti s účinností Řádu pro rozhodčí řízení online, tedy od roku 2004, který byl v minulosti novelizován do podoby stávajícího Řádu pro rozhodčí řízení on-line (dále „Řád OL“), který je účinný od roku 2017. Podstata řízení probíhajícího on-line formou nespočívá pouze v absenci jednotlivých stran řízení při ústním jednání, jak by tomu mohl napovídat jeho název, ale především ve využití moderních technologií, fungujících na principu internetového připojení, což můžeme v dnešní době považovat za nutnou formou, která rozhodčí řízení posouvá o skok kupředu oproti klasickému soudnictví. Ačkoliv tato forma rozhodčího řízení poskytuje značné výhody, nevykazuje vlastní statistiky a není nikterak hodně využívána.

Pojem on-line rozhodčí řízení lze dle literatury vymezit jako „obecný pojem, který zahrnuje všechny způsoby řešení sporné agendy čistě nebo dominantně za užití informačních a komunikačních technologií.“¹⁵ Podrobné vymezení formy a obsahu takového řízení nalézáme přímo ve shora zmíněném právním předpise. Prakticky jde tedy o řízení probíhající prostřednictvím

¹⁵ POLČÁK R. Internet a proměny práva. Praha: Auditorium, 2012, str. 266

elektronické komunikace přes internetovou síť, tedy veškerá jednotlivá podání stran, jakožto i vydání rozhodnutí a samotné vedení řízení, je činěno elektronicky. On-line forma rozhodčího řízení má stanovenou jednu konkrétní podmínku, a to sice předchozí souhlas a dohodu jednotlivých stran sporu, která bývá zpravidla součástí samotné rozhodčí smlouvy. Je jednoznačné, že dalším předpokladem, který je natolik esenciální a zřejmý, že ho není třeba uvádět je fakt, že obě strany disponují možnostmi elektronické komunikace. Zpravidla se on-line řízení koná před jediným rozhodcem, a to bez nařízení ústního jednání. *„Rozhodčí soud je oprávněn rozhodnout, že rozhodčí řízení nebude vedeno podle Řádu OL v případě, kdy účastník řízení není, zejména po technické stránce, zjevně schopen účastnit se rozhodčího řízení podle Řádu OL, a to především pokud není možné doručovat elektronickými prostředky dle Řádu OL na adresu obsaženou v rozhodčí smlouvě či jinak sdělenou, jakož i ve všech ostatních případech, kdy Rozhodčí soud dojde k závěru, že rozhodčí řízení nemůže být podle Řádu OL vedeno.“*¹⁶ Pokud takto usnesením rozhodčí soud o vedení řízení rozhodne, je dále vedeno řízení v klasické formě. Veškerá podání účastníků řízení jsou činěna elektronicky do administračního místa či sudiště dle Řádu OL, kdy administrativním místem je adresa Rozhodčího soudu na webové stránce www.arbcourtonline.com, prostřednictvím kterého je možné řízení zahájit. V případě sudiště pak literatura hovoří o speciálně zřízené webové stránce u administračního místa, sloužící nejen k doručení jednotlivých podání účastníků, ale i k archivaci všech rozhodnutí a písemností souvisejících s rozhodovaným sporem. Zjednodušeně řečeno jde o online spis, který je přístupný účastníkům řízení. Nelze uvést, že by sudiště bylo přístupno nastálo, avšak od okamžiku uveřejnění rozhodnutí ve věci musí být přístupné účastníkům nejméně po dobu 30 kalendářních dnů. Rozhodnutím ve věci v on-line rozhodčím řízení je jako v jeho klasické podobě rozhodčí nález, který je opatřen elektronickým podpisem rozhodce v souladu s příslušnými právními předpisy. Takový rozhodčí nález je uveřejněn na sudišti Rozhodčího soudu a jeho uveřejněním se považuje za vydaný. Pokud by účastník požadoval vydání rozhodčího nálezu v listinné podobě, i toto Řád OL připouští, avšak pouze na žádost takového účastníka, kdy bude Nález následně pro potřeby ověření pravosti navíc opatřen podpisem tajemníka Rozhodčího soudu.

¹⁶ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 143

2.3 Teorie rozhodčího řízení

Stejně jako lze členit rozhodčí řízení na základě různých kritérií a pohledů do jeho jednotlivých výše zmíněných typů, lze ho rozlišovat i na základě různých teorií, pro něž je především společné zkoumání vztahu mezi státem a rozhodčím řízením. Hlavním předmětem zkoumání těchto teorií je především autoritativní role státu a jeho suverenita, vůči vůli jednotlivých stran sporu a samotnému mezinárodnímu rozhodčímu řízení. „*Vazba mezi nimi, tak jak je zakotvena mezinárodními úpravami či mezinárodními úmluvami, představuje pro mezinárodní rozhodčí řízení ústřední bod úpravy a východisko pro další úvahy týkající se například rozhodného práva.*“¹⁷ Lze konstatovat, že právě rozdílné pohledy jednotlivých teorií v praxi způsobují rozdílná východiska u konkrétních případů. Mezi výchozí teoretické koncepce literatura řadí teorii jurisdikční, smluvní, smíšenou a autonomní.

2.3.1 Jurisdikční doktrína

Původ této doktríny je datován již do první poloviny 20. století a můžeme jí tak považovat za relativně mladou doktrínu v celistvém kontextu práva, která má ovšem nezanedbatelný vliv. Do podstaty této doktríny se promítá silné autoritativní postavení státu, spočívající v možnosti kontroly a regulace všech řízení obsahem odpovídajících mezinárodnímu rozhodčímu řízení, a to sice v právním dosahu daného státu. V tomto případě jde o klasické pojetí rozhodčího řízení jakožto územně vymezený, právně upravený alternativní způsob řešení sporů, svěřený do rukou osoby rozhodce na základě předchozí dohody stran, avšak jeho pravomoc je odvozena od státu, který má postavení originárního nositele takové pravomoci, jež je zakotvena v právním řádu na daném území. Podstatným rozdílem v postavení osoby rozhodce oproti soudci, je dle jurisdikční teorie fakt, že soudce odvozuje svou pravomoc a ustavení přímo ze zákona, naproti tomu rozhodce, ač odvozuje své pravomoci přímo od státu, jeho samotné ustavení k řešení konkrétního sporu je realizováno až dohodou stran. Doktrína však lpí na faktu, že k uskutečnění rozhodčího řízení je třeba státu a jeho právního řádu, nikoliv autonomie vůle stran. V literatuře se můžeme též setkat s pojmem *judicial theory* či *jurisdictional theory*.

¹⁷ ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 52

2.3.2 Smluvní doktrína

Podle smluvní doktríny, známé též jako contractual theory, je základem rozhodčího řízení právě smlouva. Oproti předchozí teorii, která existenci smlouvy uznává, avšak samotný původ rozhodčího řízení odvozuje od právního řádu, lépe řečeno od státu, smluvní teorie spatřuje tento původ právě v autonomii vůle stran a samotném uzavření rozhodčí smlouvy. Podle této teorie mají strany sporu konkrétní vliv na veškeré aspekty řízení ať už jde o volbu podoby řízení, potažmo volbu osoby rozhodce nebo místo či pravidla řízení. Pro tuto doktrínu literatura uvádí jako stěžejní zásadu *arbiter nihil extra compromissum facere potest*, kterou můžeme volně přeložit jako *rozhodce nemůže dělat nic nad rámec vymezený dohodou o arbitrovi*.¹⁸ V této zásadě lze spatřovat důležitost autonomie vůle stran pro tuto doktrínu a zároveň minimální vliv státu a právního řádu daného území. K smluvní teorii rozhodčího řízení se přiklání celá řada autorů publikací nevyjímaje Ústavní soud, jak lze dovozovat k některých jím vydaných rozhodnutích, kde přímo uvedl, že „rozhodce (rozhodčí soud) nenalézá právo, ale tvoří (eventuálně napevno staví, vyjasňuje, tedy narovnává) závazkový vztah v zastoupení stran. Jeho moc tak není delegována svrchovanou mocí státu, ale pochází od soukromé vlastní moci stran určovat si svůj osud.“¹⁹

2.3.3 Doktrína smíšená

Jak již napovídá název této doktríny, jde o kombinaci dvou předchozích doktrín, a proto se do ní promítají v určité míře některé prvky obou z nich. Jde o realizaci snahy odstranit nedostatky doktríny jurisdikční a smluvní a zmírnit tak protichůdné názory těchto doktrín. Významnou osobou se smíšenou doktrínou spojovanou je prof. G. Sauser-Hall, který uvedl, že arbitráž nemůže stát mimo právní systém. Musí být dána existence právního řádu, který upravuje rozhodčí řízení, jeho průběh a účinky vydaného rozhodčího nálezu, avšak nelze opomenout původ řízení právě v rozhodčí smlouvě, tedy v autonomii vůle stran zvolit osobu rozhodce a upravit si pravidla řízení.

2.3.4 Doktrína autonomní

¹⁸ ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 55

¹⁹ Usnesení Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3059/08

Poslední literaturou uváděnou doktrínou je doktrína autonomní, ve které zcela absentuje vazba rozhodčího řízení na stát. Jde o krajní doktrínu, jejíž podstatou je nahlížení na mezinárodní rozhodčí řízení jako na zcela autonomní vůči právu konkrétního státu a zároveň na něj nahlíží jako na řízení *sui generis*.²⁰ Jde o institut tzv. „*per se*“, kdy národní právo pouze doplňuje a pomáhá k naplnění cíle mezinárodního rozhodčího řízení. Ovládacím prvkem je dle této doktríny autonomie vůle stran a řízení by nemělo být determinováno právním řádem žádného konkrétního státu. Vedle toho je často uváděna jako podstatná i autonomie vůle rozhodce.²¹

2.4 Výhody a nevýhody rozhodčího řízení

Výhody a nevýhody rozhodčího řízení jsou velice sporným tématem, neboť nelze zcela jednoznačně říct, jestli je ten nebo onen prvek natolik nezanedbatelným a poskytuje tak prokazatelnou výhodu oproti řízení vedenému před obecným soudem, a to především v kombinaci s jeho nevýhodami a s použitím v konkrétních případech řízení. Ne v každém jednotlivém případě rozhodčího řízení se musí zákonitě taková výhoda plně projevit. Literatura uvádí celou řadu aspektů, které jsou považovány za výhody arbitráže. Jsou jimi především neformálnost řízení, jednoinstančnost, relativně kratší doba projednání sporu, neveřejnost, vliv stran na výběr rozhodce, nižší náklady řízení a snadná vymahatelnost rozhodčího nálezu.

Samotná povaha rozhodčího řízení, konkrétně široká možnost stran upravit procesní pravidla řízení a taktéž i zvolit osobu rozhodce v řízení *ad hoc*, dodává rozhodčímu řízení právě výhodu nižší míry formálnosti tohoto typu řízení oproti řízení před obecným soudem. Úprava procesních pravidel řízení musí probíhat v mezích zákona o rozhodčím řízení a nesmí být porušována procesní rovnost stran. V případě řízení před stálým rozhodčím soudem jde o formalizovanější typ, probíhající podle pravidel rozhodčího soudu, kde si účastníci přece ale mohou zvolit některé konkrétní prvky jako jednacím jazyk, typ *on-line* rozhodčího řízení nebo projednání formou videokonference. Strany nejsou ani vázány povinností zvolit místního advokáta, mohou být zastoupeni i advokátem zahraničním.

²⁰ BĚLOHLÁVEK, A. J., Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 193

²¹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 58

Podstatnou výhodou ale z určitého pohledu i nevýhodou rozhodčího řízení je jeho jednoinstančnost. Tím je myšleno, že proti vydanému rozhodčímu nálezu není možné podat odvolání, o kterém by rozhodoval nadřízený subjekt. Vydáním rozhodčího nálezu se zpravidla rozhodčí řízení končí, ačkoliv strany mohou uzavřít dohodu, na základě které předají vydaný rozhodčí nález k přezkoumání jinému rozhodci. Všechny výhody a nevýhody jsou na sebe jako ucelený soubor řízení vázány, a proto tento postup úzce souvisí s výhodou relativní rychlosti rozhodčího řízení, která se právě v tomto případě do značné míry eliminuje. Samotná rychlost rozhodčího řízení je dána nejen jednoinstančností, ale i neformálností zmiňovanou výše. Z praxe vychází odůvodnění rychlosti řízení především i z faktu, že kvantita sporů projednávaných před rozhodci, je podstatně nižší než součet konaných soudních řízení před obecnými soudy. Z určitého úhlu pohledu a v konkrétní situaci, by ovšem mohlo být rozhodčí řízení považováno za dvouinstanční, a to sice v případě výše zmíněném, kdy si strany sjednají možnost přezkumu rozhodčího nálezu předsednictvem Rozhodčího soudu, který napadené rozhodnutí potvrdí nebo zruší.²²

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z roku 1958, též známá jako Newyorská úmluva, dává rozhodčímu řízení nezanedbatelnou výhodu vykonatelnosti rozhodčího nálezu vydaného na území jednoho státu na území státu jiného. Právě jistota vykonatelnosti rozhodčího nálezu i na území cizího státu je důvodem proč se spousta subjektů mezinárodního obchodování schyluje k uzavírání rozhodčích doložek a řešení budoucích sporů právě touto cestou.

Značnou výhodou je taktéž neveřejnost ústního jednání. Valná většina stran sporu si přeje zachovávat obchodní tajemství a pověst své společnosti, a proto je právě rozhodčí řízení sázkou na jistotu. Výjimečná je přítomnost poradců nebo třetích osob, u kterých je možná pouze se souhlasem rozhodců a zástupců obou stran sporu. V takovém případě jde zpravidla o koncipienty právních zástupců nebo studenty právnických fakult. I právní zastoupení je v tomto typu řízení specifické, neboť není obligatorně nařízeno, a právě v tomto aspektu může být spatřována výhoda nižších nákladů arbitráže. Neveřejné není jen ústní jednání, ale i rozhodčí nález, který bývá uveřejněn taktéž pouze se souhlasem stran, vyjma rozhodčích

²² MAREK K., K řešení sporů a rozhodčímu řízení. In: Bulletin advokacie (online). 5.2.2015 (cit. 15.3.2021). Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-reseni-sporu-a-rozhodcimurizeni?browser=full>

nálezů a výňatků z nich, které bývají publikovány rozhodčími soudy výhradně v anonymní formě.

Do kontrastu všech výhod bývá vždy stavěna alespoň jedna nevýhoda. Rozhodčí řízení není v tomto výjimkou. Značnou nevýhodou je především absence donucovací pravomoci rozhodce dána skutečností, že jde o soukromou osobu, závislou na spolupráci stran sporu. Rozhodce v tomto ohledu nedisponuje pravomocí udělovat v rámci řízení pořádkovou pokutu nebo pravomocí předvádět účastníky řízení, a proto je průběh řízení a jeho rychlost vázána na míru ochoty s jakou chtějí účastníci řízení spolupracovat.²³ V neposlední řadě to pak může být rozdílná úprava arbitrability ve vztahu státu vydávajícího rozhodčí nález a státu, ve kterém má být následně vykonán, což může být jedním z důvodů odepření uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, kterým se mimo jiné tato práce věnuje v části páté. Také samy strany sporu mohou prodlužovat délku trvání řízení především podáváním námitek nebo nezvolením či odmítáním osoby rozhodce.

2.5 Rozhodčí smlouva

V této části se diplomová práce dostává k předpokladu rozhodčího řízení, a to sice k rozhodčí smlouvě. „*Základní podmínkou (nejde-li o rozhodčí řízení obligatorní) pro možnost projednání sporu v rozhodčím řízení je projev shodné vůle stran vyslovený v podobě rozhodčí smlouvy ... , že v případě sporu již vzniklého nebo sporu vzniklého v budoucnu z určitého soukromoprávního poměru bude rozhodovat jeden nebo několik rozhodců nebo stálý rozhodčí soud.*“²⁴ Toto tvrzení uváděné literaturou potvrzuje v jednom ze svých nálezů i Ústavní soud, který se nechal slyšet, že právě rozhodčí smlouvou strany derogují pravomoc obecných soudů a zakládají tak pravomoc rozhodovat právě rozhodci.

2.5.1 Vymezení rozhodčí smlouvy a její typy

Obecně lze říct, že rozhodčí smlouva není tuzemským právním řádem definována, v čemž naše úprava zaostává oproti cizím státům. Z ustanovení Zákona o rozhodčím řízení je ale zcela zjevné, že jde o dohodu stran, jejíž uzavření samo o sobě nezahajuje rozhodčí řízení. Takové řízení je zahajováno až žalobou.

²³ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vydání, Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 63

²⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 47

V případě, že by byla jednou ze stran podána žaloba k obecnému soudu, je to důvodem k namítání nedostatku pravomoci obecného soudu právě v důsledku uzavření rozhodčí smlouvy, kterou byla tato pravomoc přenesena. Důležitou vlastností rozhodčí smlouvy je její přenositelnost na právního nástupce. Pokud smluvní strany tuto skutečnost výslovně ve smlouvě nevyločí, zavazuje rozhodčí smlouva právního nástupce jedné ze stran, kterým může být dědic fyzické osoby či nově vzniklá osoba právnická. Při zkoumání obsahu rozhodčí smlouvy nenalezneme zákonem upraveno ani tento aspekt. Je na vůli stran, aby samy dohodou upravily text, a tedy i samotný obsah rozhodčí smlouvy. V praxi lze pak jednoznačně považovat za typ rozhodčí smlouvy i ustanovení o několika větech, jehož obsahem je pojednání o shodném projevu vůle stran řešit případné v budoucnu vzniklé spory prostřednictvím rozhodčího řízení, včetně úpravy dalších nezbytných náležitostí, kterými je například volba konkrétního rozhodce či rozhodčího soudu a volba rozhodného práva. Obsah smlouvy se různí v případě institucionálního řízení a řízení ad hoc, kdy se strany sporu u stálých soudů podřizují jednacímú řádu, v opačném případě u řízení ad hoc stanovují procesní pravidla samy. Forma rozhodčí smlouvy je obligatorně písemná.

Jako zpravidla každá smlouva může i ta rozhodčí konkrétními způsoby zaniknout. Vzhledem k vysoké míře dobrovolnosti a projevu vůle při jejím uzavírání je i její zrušení možné právě dohodou stran, případně jejich právních nástupců stejnou formou, jakou byla uzavřena, tedy písemnou. V případě, že by strany přímo ve smlouvě vyloučily její přechod na právního nástupce, zaniká pak taková smlouva se zánikem či smrtí jedné ze stran. Pokud nedojde ke zrušení rozhodčí smlouvy na základě dohody stran, může k němu dojít uplynutím doby, pokud byla uzavřena na dobu určitou. V případě jmenování konkrétní osoby rozhodce ve smlouvě, může rozhodčí smlouva zaniknout i odmítnutím takové osoby spor rozhodovat, či ztrátou způsobilosti být osobou rozhodce. Vzhledem k tomu, že se mohou strany obracet na obecné soudy s návrhem na zrušení rozhodčího nálezu, mohou tak učinit i v případě samotné rozhodčí smlouvy, a to podáním návrhu na prohlášení rozhodčí smlouvy za neplatnou, která pak zaniká pravomocným rozhodnutím obecného soudu. Důležité však je, že rozhodčí smlouvu nemohou její strany vypovědět ani od ní odstoupit.

Při snaze podřadit tento typ smlouvy pod skupinu hmotněprávních či procesních smluv naráží specialisté na nesoulad názorů. „*S ohledem na českou*

*právní úpravu lze mít za to, že jde o smlouvu procesní, protože jejím předmětem je jurisdikční pravomoc rozhodců, tj. vynětí určitých věcí z pravomoci obecných soudů a její přenesení do pravomoci rozhodců.*²⁵

Ač se teorie různí a legální definice rozhodčí smlouvy podle tuzemského právního řádu neexistuje, lze rozhodčí smlouvu rozčlenit do několika typů, který jsou smlouva o rozhodci, rozhodčí doložka, neomezený kompromis, asymetrická rozhodčí doložka a patologická či kombinovaná rozhodčí doložka. Rozhodčí doložka je nejtypičtějším druhem rozhodčí smlouvy, který je v praxi hojně využíván a bývá součástí původní (hlavní) smlouvy, pro potřeby řešení sporů případně vzniklých v budoucnosti. Její součástí zpravidla není jméno konkrétního rozhodce, který bude spor v budoucnu rozhodovat právě proto, že takový spor ještě neexistuje a existovat nemusí. Naproti tomu smlouva o rozhodci je typem rozhodčí smlouvy pro případ již existujícího sporu, kdy jde o smlouvu samostatně uzavíranou, která není součástí již uzavřené smlouvy hlavní. Přímo ve smlouvě pak dochází ke stanovení osoby rozhodce případně rozhodců. Smlouva o rozhodci není v praxi obvykle využívána, přinejmenším ne toliko jako rozhodčí doložka, a to platí jak pro tuzemské rozhodčí řízení, tak i pro rozhodní řízení mezinárodní. Specifickým typem rozhodčí smlouvy je neomezený kompromis. Tento typ je uzavírán v případě, kdy mezi sebou jednotlivé strany v blízkém časovém úseku uzavírají vícero smluv a bylo by tak problematické a zbytečně složité do každé ze smluv začleňovat rozhodčí doložku. Jde tedy o komplexní a všeobecné ujednání, pro případ všech smluv a řešení případných sporů z nich vyplývajících v rozhodčím řízení. Literaturou je tento typ při porovnání se zákonnou úpravou rozhodčí smlouvy podřazován pod rozhodčí doložku, ačkoliv by ze své podstaty měl být vytvořen spíše jako samostatný dokument. Asymetrická rozhodčí doložka se svou povahou vymyká klasickému pojetí, jak už tomu napovídá její název. Taková doložka zakládá pravomoc rozhodce projednat případné v budoucnu vzniklé spory v rozhodčím řízení, ale zároveň propůjčuje jedná ze stran, zpravidla ekonomicky zdatnější, možnost podat i žalobu u obecného soudu. Tento druh rozhodčí smlouvy se v dnešní době uzavírá pouze zřídka, a proto je spíše teoretickým, v minulosti využívaným institutem.

²⁵ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 49

Poslední zbytkovou skupinou rozhodčích smluv jsou patologické a kombinované rozhodčí doložky, kdy za patologické literatura označuje rozhodčí smlouvy, které nemají předepsané zákonné náležitosti, trpí vadami a jsou tak neplatné či neúčinné. Vedle toho kombinované rozhodčí doložky jsou formálně a obsahově správné, avšak odkazují na některé vnitřní předpisy, zpravidla jednací řád rozhodce, který není stálým rozhodčím soudem. Tuto zbytkovou skupinu typů rozhodčích smluv lze nalézt také jako neúplné rozhodčí doložky.

2.5.2 Arbitrabilita sporu

Arbitrabilita sporu je důležitým předpokladem, neboť jde o samotnou možnost rozhodčí smlouvu v jakékoliv formě uzavřít a budoucí případný spor tak v rozhodčím řízení projednat.²⁶ Lze konstatovat, že jde o podstatnou náležitost při zkoumání podmínek pro konání rozhodčího řízení a je možné ji vymezit dvojím způsobem, pozitivně nebo negativně. Pozitivní vymezení dává jasnou informaci, že v rozhodčím řízení mohou být projednány pouze majetkové spory, které lze projednat v soudním řízení před obecnými soudy nebo případně takové, o nichž to stanoví zvláštní zákon. *„Z uvedeného je zřejmé, že předmětem rozhodčího řízení mohou být pouze spory (tj. půjde vždy o kontradiktorní řízení), nikoli tedy takové právní věci, které jsou předmětem civilního soudního řízení nesporného.“*²⁷ Majetkový spor je pak spor, který je nejenom přímo dotýká subjektivních práv jednotlivých stran a je tak soukromoprávního charakteru, ale přímo se v něm odráží práva a povinnosti týkající se majetkové sféry stran, které může spočívat v převodu věcných práv za úplatu nebo typicky půjde o kupní smlouvy. V rozhodčím řízení pak bude na základě žaloby řešeno zaplacení dlužné částky či strpění práv plynoucích z věcného břemene.

Negativní vymezení navazuje na vymezení pozitivní a jeho výčet redukuje a zužuje okruh projednatelných záležitostí. Literatura uvádí, že jde o konkretizaci sporů, které splňují požadavky pozitivního vymezení, ale zároveň mají i další specifické vlastnosti, na jejichž základě lze konstatovat jejich arbitrabilitu. Podle tohoto vymezení nejsou arbitrabilní spory vzniklé v souvislosti s výkonem

²⁶ BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2012. str. 54

²⁷ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 248

rozhodnutí, incidenční spory v souvislosti s insolvenčním řízením podle příslušného zákona a taktéž spory, kde nelze uzavřít smír.

S arbitrabilitou sporu taktéž souvisí jeho arbitrovatelnost, kterou lze rozumět nejen její projednatelnost, ale zároveň i přenos pravomoci projednat spor osobou rozhodce. Samotná arbitrabilita sporu nepřenáší pravomoc rozhodnout spor před stálým rozhodčím soudem nebo před zvoleným rozhodcem. Je důležité, aby došlo k vynětí sporu z jurisdikce obecného soudu, a to právě prostřednictvím předmětu této podkapitoly, rozhodčí smlouvou.

Ve většině publikací se lze setkat s klasickým dělením arbitrability na subjektivní a objektivní, kdy objektivní arbitrabilita je „*upravena konkrétním právním řádem. Lze ji uvést jako okruh otázek připuštěných právním řádem k řešení před rozhodci*“²⁸ a vedle toho arbitrabilita subjektivní, která je od předchozí odvozena a jde o její podmnožinu, je literaturou definována jako situace „*kdy je spor objektivně arbitrabilní (je právním řádem připuštěn k řešení před rozhodci), ale strany samy zúží předmět smlouvy. Tato možnost spadá do rozsahu autonomie vůle stran.*“²⁹ Podstatné pro úplné pochopení arbitrability subjektivní je fakt, že strany sporu naproti tomu nemohou předmět rozšířit nad rámec právní úpravy.³⁰

2.5.3 Forma rozhodčí smlouvy

Při snaze definování formy rozhodčí smlouvy je zcela jasná její obligatorně stanovená písemná forma, jak uvádí zákon o rozhodčím řízení. Případné nedodržení písemné formy smlouvy by znamenalo její neplatnost, a to i v případech, kdy je smlouva sjednávána telegraficky či elektronicky nebo jiným obdobným způsobem. Forma rozhodčí smlouvy je do značné míry odvislá od jejího typu. Lze ji tak v praxi nalézt jako rozhodčí doložku, která je součástí smlouvy hlavní ať už ve formě jednoduché věty či rozsáhlého ujednání. Naproti tomu pak může být rozhodčí smlouva ve formě smlouvy o rozhodci smlouvou samostatnou, nikterak nesouvisející se smlouvou hlavní. Může být tedy sepsána na jedné listině spolu s

²⁸ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 116

²⁹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vydání. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 116

³⁰ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 39

původní smlouvou ve formě rozhodčí doložky, či nikoliv, a být tak smlouvou samostatnou.

2.6 Osoba rozhodce

Klíčovým prvkem a zároveň i jednou z podstatných výhod rozhodčího řízení je právě osoba rozhodce. Jde o esenciální prvek, bez kterého by rozhodčí řízení nemohlo proběhnout a v praxi jde nepochybně i o jeden z důvodů, proč se subjekty rozhodnou řešit spor právě formou rozhodčího řízení. Obdobně jako pojem rozhodčí smlouvy, ani pojem rozhodce není zákonem o rozhodčím řízení přímo definován. Z §4 odst. 1 tohoto zákona lze vyvodit, že rozhodcem může být občan ČR, který je zároveň bezúhonný, zletilý a nikterak omezený ve svéprávnosti a to vždy, pokud nestanoví jinak zvláštní zákon. V návaznosti na tuto zákonnou úpravu dle literatury rozhodcem může být pouze fyzická osoba, vyjma některých specifických zvláštním zákonem stanovených případů, jako je tomu v případě některých orgánů činných v trestním řízení, konkrétně soudců obecných soudů a soudců Ústavního soudu včetně jejich asistentů nebo státních zástupců. Klíčovým ukazatelem, proč literatura uvádí výhradnost v podobě fyzické osoby je fakt, že pouze ta může být státním občanem ČR. To však neznamená, že by rozhodcem nemohl být cizí státní příslušník pro rozhodování v mezinárodním rozhodčím řízení (mezinárodní obchodní arbitráži), ve kterém bude jednou ze stran tuzemský subjekt. Zákon o mezinárodním právu soukromém stanovuje ve svém §118, že cizinec, který je dle právního řádu státu, jehož je státním příslušníkem způsobilý k právním jednáním může být rozhodcem nebo je-li způsobilý k právním jednáním alespoň podle právního řádu ČR. V tomto případě musí být definována působnost těchto dvou zákonů, ze které lze vyvodit, že na území České republiky nemůže rozhodovat spor mezi českými subjekty cizí státní příslušník, avšak v mezinárodní obchodní arbitráži to možné je. Tato úprava, jak je tomu v zákoně o rozhodčím řízení na území ČR, není shodná pro všechny státy, a proto je důležité vždy dohledávat jednotlivé předpoklady pro výkon funkce ve vnitrostátní úpravě. Vzorový zákon UNCITRAL se o předpokladech výkonu funkce osoby rozhodce zmiňuje pouze okrajově ve smyslu rozhodce jakožto cizího státního příslušníka. Do kontrastu s vnitrostátní úpravou v ČR se staví příkladem právní úprava v Chorvatsku či Černé Hoře, kde může rozhodce zároveň vykonávat funkci soudce obecného soudu. Rozhodci jsou zapisováni do seznamu rozhodců, vedeného stálými rozhodčími

soudy, ačkoliv samotný zápis neznamena nutný výkon této funkce. „*Stále rozhodčí soudy velice dbají na svoji pověst i na to, aby rozhodci, kteří rozhodují spory před konkrétním rozhodčím soudem, se chovali při projednávání a rozhodování sporů vždy tak, aby nezavdali stranám žádnou možnost k pochybnostem o jejich nestrannosti v projednávané věci.*“³¹

Mezi základní povinnosti rozhodce patří krom obecných povinností vyplývajících z podstaty jeho funkce, tedy rozhodnutí sporu, především pak snaha o vyřešení sporu smířčí cestou, a to v každém stádiu řízení. V rámci řízení je povinen provádět navrhované důkazy v podobě listin nebo výslechu svědků. Vzhledem k tomu, že postavení rozhodce je odlišné od postavení soudce, kdy rozhodce nedisponuje donucovací pravomocí, jelikož jde o soukromou osobu, může vyslechnout pouze svědky či znalce, kteří se dostaví dobrovolně. Nemůže ukládat donucovací pokuty nebo svědky předvést, což pro rozhodce může zajistit obecný soud. Po celou dobu je rozhodce povinen rozhodovat nestranně a nepodjatě. V případě porušení této povinnosti se vystavuje riziku vyloučení z projednání. Neodmyslitelnou povinností rozhodce je i povinnost mlčenlivosti, tedy zachování mlčenlivosti o všech skutečnostech s projednávaným sporem souvisejících. Sporné může být její trvání, avšak dle literatury, konkrétně A. Bělohávkou „*povinnost mlčenlivosti rozhodce přetrvává bez jakéhokoliv časového omezení.*“³² Na závěr je rozhodce povinen vydat rozhodnutí ve formě vykonatelného a závazného rozhodčího nálezu, který je povinen stranám v řízení ad hoc doručit a zároveň opatřit doložkou právní moci, a který by měl být výsledkem provedeného dokazování a zjištěného skutkového stavu v souladu s platnými právními předpisy. Nemělo by se tedy jednat o libovůli rozhodce. Rozhodčí nález je pak rozhodce povinen předat do úschovy obecného soudu v jehož obvodu došlo k jeho vydání.

2.6.1 Postavení rozhodce

Postavení rozhodce je oproti jiným osobám specifické, ačkoliv v některých aspektech je dosti podobné. V porovnání s osobou soudce, kde lze dovozovat největší podobnost, nemusí osoba rozhodce splňovat obdobné předpoklady pro výkon své funkce. Nemusí absolvovat vysokoškolské vzdělání na právnické fakultě

³¹ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 59

³² BĚLOHLÁVEK, A. J. Zákon o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů. Komentář. 2. vyd. Praha: C.H.Beck, 2012, str. 345

ani vykonat justiční zkoušku. Není ani jmenován do své funkce prezidentem republiky. Právě na základě těchto poznatků není rozhodce staven na roveň soudci obecného či Ústavního soudu. Jeho postavení je však postavení soudce podobné, co se týče jeho nezávislosti a nestrannosti. Jednou z povinností osoby rozhodce je rozhodovat spory zcela nestranně, což je v souladu s jednou ze základních zásad rozhodčího řízení. Nestranný je rozhodce z pohledu závislosti na nadřízeném orgánu ve svém rozhodování. Rozhodce by se měl za každé situace snažit nezavdat kterékoliv ze stran pochybnost v jeho podjatosti nebo poskytovat kterékoliv ze stran konkrétní rady. Zkoumat podjatost soudce či rozhodce je v praxi mnohdy složitější než v teorii, proto pro případ mezinárodní obchodní arbitráže existuje systém testů podjatosti na základě obecných principů, které lze nalézt ve Směrnici IBA o střetech zájmů v mezinárodním rozhodčím řízení.³³

2.6.2 Volba rozhodce

Na rozdíl od soudce obecného soudu se rozhodce nestává rozhodcem na základě jmenování prezidenta České republiky, ani předsedy Vlády či jiné právně významné osoby. Rozhodce není zvolen ani v momentě zápisu do seznamu rozhodců vedeného stálými rozhodčími soudy, neboť zde neexistuje žádná místní příslušnost rozhodců. Tomu se děje až v okamžiku zvolení – jmenování konkrétními stranami sporu v rozhodčí smlouvě. Rozhodce svou funkci přijímá písemně a dobrovolně. Oprávněné osoby si mohou v rozhodčí smlouvě zvolit jak jednoho, tak i vícero rozhodců, kteří se pro účely rozhodování seskupují do tzv. rozhodovacích senátů v jejich čele stojí předseda senátu. Ze zákona o rozhodčím řízení vychází tedy možnost a zároveň povinnost stran sporu zvolit si nejen osobu rozhodce, ale i konkrétní počet rozhodců. Konečný počet osob, které budou rozhodovat je vždy lichý. Pokud by existovala možnost zvolit sudý počet rozhodců, v praxi by to znamenalo velké riziko shodného počtu hlasů pro rozdílné právní závěry, a tak nemožnost spor rozhodnout či nutnost existence mechanismu tuto situaci napravujícího. Pokud si strany v rozhodčí smlouvě počet rozhodců nestanoví, platí, že jde o rozhodčí senát o třech členech.

Specifickým případem je pak spor, ve kterém vystupuje jako strany větší počet žalobců či žalovaných. Pro takové případy existují konkrétní mechanismy,

³³ IBA Guidelines on Conflict of International Arbitration 2004. Dostupné na: www.ibanet.org.

jak zvolit jednoho nebo vícero rozhodců, aby došlo ke shodě. Jednodušším případem je rozhodování jedním rozhodce, na kterém se strany musí jednoznačně shodnout, čemuž předchází zvolení jednoho rozhodce stranou žalobců a jednoho stranou žalovaných, přičemž když nedojde v konkrétní lhůtě ke shodě, rozhodne o tom, kdo bude v daném sporu osobou rozhodce předseda rozhodčího soudu. Pokud pak v takovém případě rozhoduje rozhodčí senát, volí každá ze stran jednoho rozhodce a tito rozhodci následně zvolí předsedajícího rozhodce. Nedojdou-li ani tak strany ke shodnému rozhodnutí, „v rozhodčím řízení *ad hoc* chybějícího rozhodce jmenuje obecný soud nebo orgán pro jmenování a v rozhodčím řízení *institucionálním* disponuje právem jmenovat rozhodce nejvyšší funkcionář stálého rozhodčího soudu, zpravidla jeho předseda.“³⁴ Orgán pro jmenování rozhodce si strany ustanoví v rámci rozhodčí smlouvy tak, aby byl předmětný orgán v užším vztahu k projednávané problematice. Co se týče volby obecným soudem, pak jde o soud příslušný pro projednání věci za předpokladu, že nebyla rozhodčí smlouvou z jeho jurisdikce vyňata. V případě mezinárodního rozhodčího řízení může být postupováno při volbě rozhodce podle Rozhodčích pravidel UNCITRAL, kdy je orgán pro jmenování zvolen na základě žádosti jedné ze stran generálním tajemníkem Stálého rozhodčího soudu v Haagu a ten pak zvolí rozhodce.

Závěrem je třeba poznamenat, že funkce rozhodce není pro žádnou fyzickou osobou funkcí ze zákona nebo jiného právního předpisu povinná. Jde tedy o funkci zcela dobrovolnou, která nemůže být předmětem státního či jiného donucení. Její samotné přijetí je podmíněno písemnou formou a může být vázáno na splnění konkrétní podmínky ve formě složení zálohy za výkon funkce. Dobrovolnému a písemnému přijetí funkce rozhodce je napříč literaturou označováno jako *receptum arbitri*.

Jako každá funkce není ani funkce osoby rozhodce nekonečná či doživotní. Zákon tak zcela přirozeně předvídá situace, za kterých může tato funkce zaniknout. První z nich je ztráta předpokladů pro výkon funkce nezbytných, typicky spočívající v omezení svéprávnosti. Dalším případem je pak vzdání se funkce rozhodce jako odraz dobrovolnosti jejího přijetí. Vzdát se rozhodce své funkce může v případě závažného důvodu formou jednostranného úkonu, kdy tento důvod

³⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 63

může spočívat v kritickém zhoršení zdravotního stavu nebo i v zásadním rozporu v rozhodčím senátu spočívající ve vážné šikaně rozhodce. Vážný důvod pro vzdání se funkce nemusí být dán za předpokladu, že s tím souhlasí strany sporu, pro který byt rozhodce zvolen či jmenován přímo stranami v rozhodčí smlouvě. Posledním případem, kdy výkon funkce rozhodce zaniká je z rozhodnutí o vyloučení v případě, že je byl rozhodce povinen se své funkce vzdát. O vyloučení rozhodují strany příslušného sporu na základě dohody nebo v krajních případech soud na návrh stran. Rozhodce je povinen se své funkce dle zákona o rozhodčím řízení vzdát vždy, pokud je dána důvodná obava z jeho nepodjatosti spočívající v poměru ke stranám sporu nebo k jeho předmětu.

2.6.3 Vyloučení rozhodce

Rozhodnutí o vyloučení osoby rozhodce je jedním ze způsobů zániku funkce rozhodce pro konkrétní případ. Rozhodce je zvolen jmenováním stranami případně orgánem pro jmenování a jeho vyloučením logicky funkce zaniká, ačkoliv nedochází k výmazu ze seznamu rozhodců.

Zákon o rozhodčím řízení stanovuje, že rozhodce je vyloučen v okamžiku, kdy je dána důvodná obava z jeho nepodjatosti, která spočívá v poměru k účastníkům řízení nebo k jeho předmětu. Oznámení takové skutečnosti je rozhodce ze zákona povinen učinit bezodkladně stranám sporu nebo obecnému soudu. S takovýmto oznámením strany sporu vysloví souhlas a doporučí tak rozhodci se své funkce vzdát nebo ji nepřijmout, anebo se nechají slyšet, že dané skutečnosti nejsou natolik závažného charakteru, aby byla dána ona důvodná obava z nepodjatosti rozhodce. Opačným případem je situace, kdy o nepodjatosti důvodně pochybuje jedna ze stran sporu po zjištění, kdo takovou osobou je, vzhledem k informacím, které jsou jí známy. Pak je tato strana oprávněna rozhodce nikoliv vyloučit, ale odmítnout. Vyloučení rozhodce v případě, že důvody pro jeho vyloučení vyjdou najevo dodatečně, ať už je úmyslně stranám zatajil či nikoliv, probíhá přímo ze zákona.

2.7 Rozhodné právo

Otázka rozhodného práva bývá často podceňována, ačkoliv je vzhledem k variabilitě a rozdílnosti právních úprav jednotlivých států podstatná. Podle H. Holtzmanna „místo konání arbitráže ovlivňuje to, které právo ovládá řízení, co

může být rozhodováno, kdo bude rozhodce a jak bude prováděno řízení“.³⁵ Rozhodným právem se literatura zabývá především v oblasti mezinárodní obchodní arbitráže, kdy je posuzováno užití cizího práva, ačkoliv by mohlo být posuzováno i v rámci tuzemského rozhodčího řízení zastánci některé z obecných doktrín rozhodčího řízení v případě přesunu sudiště do jiného státu.

Výběr rozhodného práva a místa sudiště může být v praxi ovlivněn nespočetným množstvím aspektů. Těmito mezníky pro volbu mohou být jak aspekty právní, kterými zpravidla bývá samotná kvalita právní úpravy, rozhodci a jejich volba, případně přezkum a napadnutelnost rozhodčího nálezu, ale i aspekty neprávní povahy spočívající zejména v geografických výhodách, neutralitě státu, ekonomických možnostech nebo historicky zakotvených tradicích. Obecně lze říct, že rozhodné právo je důležité nejen pro průběh řízení, ale hlavně pro samotné rozhodnutí. Zákon o rozhodčím řízení jasně stanovuje, že se při rozhodování sporu rozhodci řídí hmotným právem stanoveným pro spor jako rozhodné, vyjma situací, kdy rozhodují na základě zásad spravedlnosti s předchozím pověřením stranami. Ve sporech obchodní povahy se často přihlíží i k obchodním zvyklostem. Vzhledem k tomu, že každý spor je tedy rozhodován na základě práva určitého státu, literatura uvádí, že není možné dělat v tomto ohledu rozdíly mezi mezinárodním a vnitrostátním sporem. Vyjma zásad spravedlnosti a obchodních zvyklostí, mohou být užitá i další výkladová pravidla nebo doložky jako jsou například Dodací podmínky INCOTERMS, které jsou použitelné jak ve vnitrostátním, tak i v mezinárodním rozhodčím řízení.

K problematice rozhodného práva je přistupováno na základě dvou přístupů, a to sice teritoriálního a přístupu smluvního. V případě přístupu teritoriálního je rozsah aplikace značně omezen, a to na konkrétní území, kde je spor rozhodován. U smluvní teorie je tento rozsah volnější, jde o historicky mladší a méně tradiční přístup, směrodatná je pro něj především autonomie vůle stran v oblasti volby rozhodného práva. Při posuzování rozhodného práva se jako první zjišťuje, jestli bylo v rozhodčí smlouvě rozhodné právo stranami dohodnuto. Další možností připadající v úvahu je použití mezinárodních obchodních zvyklostí, které spočívají v různých mechanismech pro konkrétní případy a odvětví, ale i v ustáleném použití

³⁵ ROZEHNALOVÁ N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku* 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 207

některých zkratk a označení. Obchodních zvyklostí se užije v případě, že se na ně strany sporu ve smlouvě odvolávají. V mezinárodním rozhodčím řízení je směrodatné i přednostní použití mezinárodních smluv, obsahujících přímé normy. Těmito smlouvami je myšlena Vídeňská úmluva o smluvním právu a Úmluva o promlčení při mezinárodní koupi zboží, Úmluva OSN o námořní přepravě zboží nebo Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží, jež je podstatná pro uzavírání mezinárodních kupních smluv a má aplikační přednost před použitím práva zvoleného stranami. „Mezi nejpoužívanější doložky v mezinárodním obchodním styku patří *Dodací podmínky INCOTERMS (Soubor mezinárodních pravidel pro výklad dodacích doložek)*, které byly vytvořeny již v roce 1936 Mezinárodní obchodní komorou v Paříži a postupem času byly novelizovány, aby odpovídaly praxi mezinárodního obchodu.“³⁶ Dalšími použitelnými doložkami v rámci mezinárodního rozhodčího řízení jsou doložky vytvořené Mezinárodní federací konzultačních inženýrů, které se nazývají FIDIC a vztahují se na oblast výstavby a projektování.

Přednostně je třeba tedy vycházet z faktu, že rozhodným právem je právo zvolené stranami v rozhodčí smlouvě, neboť jde o jedno z jejich oprávnění, ovšem za předpokladu, že je tento projev vůle výslovně ve smlouvě uveden a jde o nesmyslné právo, právo, které je platné. Rozhodné právo může být stranami stanoveno pro celou smlouvu, ale i pouze pro její část, stejně tak jako může být zvoleno i vícero právních řádů, ačkoliv je zde riziko, že by mohlo docházet k neřešitelným kolizím. Volba práva se zpravidla provádí předem, ale není vyloučeno ani její provedení následně. Pakliže nedojde k volbě rozhodného práva stranami, učiní volbu rozhodčí senát na základě kolizních ustanovení vycházejících z nařízení Řím I a Řím II, kde je příkladem rozhodné právo voleno podle bydliště prodávajícího, bydliště poskytovatele služby nebo polohy předmětné nemovité věci. Pokud ani takto není možné provést volbu práva, je rozhodným právem právo země, která s předmětem smlouvy nejužěji souvisí.

Pokud rozhodci rozhodují na základě práva jin cizího, jsou povinni obsah takového práva zajistit a rozhodovat na jeho základě i bez návrhu. Mohou požádat strany sporu o potřebnou součinnost, spočívající v předložení právní normy v překladu do českého jazyka nebo dožádat prostřednictvím Rozhodčího soudu

³⁶ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str 124

obecný soud, aby zajistil od Ministerstva spravedlnosti příslušného státu vyjádření ohledně obsahu této právní normy, což může Rozhodčí soud učinit také prostřednictvím stálých rozhodčích soudů v daném státě. Tento mechanismus je důvodem a prostředkem k zajištění obdobné aplikace právní normy tak, jak by k ní došlo v onom státě. Pokud by i přes to nebylo možné obsah a smysl cizí právní normy zajistit, bude aplikováno právo české. Obdobně tomu bude i v případě zajištění veřejného pořádku.

2.8 Způsob a průběh řešení sporů

Samotný průběh rozhodčího řízení je jádrem této práce a zároveň i jádrem této problematiky, avšak stejně jako jiné procesy z právní oblasti se neobejde bez nezbytné teoretické a zákonné úpravy. Celý průběh rozhodčího řízení je provázen řadou procesních pravidel stanovených jednotlivými stranami sporu v rozhodčím řízení ad hoc, pravidly stálého rozhodčího soudu, případně Zákonem o rozhodčím řízení s přiměřeným použitím Občanského soudního řádu. Je nezbytně nutné, aby byla pravidla stanovena v mezích zákonné úpravy rozhodčího řízení. Těmito pravidly je řízení vázáno od svého zahájení až do okamžiku nabytí právní moci rozhodčího nálezu. Účastníky rozhodčího řízení jsou žalobce a žalovaný, pro než se obecně užije označení strany. Stranami mohou být fyzické i právnické osoby a jejich právní nástupci, pokud nebylo právní nástupnictví vyloučeno ustanovením rozhodčí smlouvy. Zastoupení je možné, ačkoliv není nutné.

2.8.1 Návrh na zahájení rozhodčího řízení

Vzhledem k tomu, že rozhodčí řízení je řízením návrhovým, je zahajováno na návrh účastníka řízení. Této zásadě řízení se v teorii soudního řízení říká zásada dispoziční, řízení tak není zahajováno ex officialis, z moci úřední. Obdobně je tomu i v případě rozhodčího řízení. Tento návrh má formu žaloby a okamžikem jejího podání, resp. jejího doručení zvolenému rozhodci, či stálému rozhodčímu soudu je rozhodčí řízení zahájeno. Účinky zahájení rozhodčího řízení jsou obdobné jako u řízení před obecnými soudy v občanskoprávních věcech. Po doručení žaloby rozhodci či stálému rozhodčímu soudu je na žalobě vyznačen den doručení a rozhodce přezkoumává svou pravomoc k projednání sporu, tedy existenci rozhodčí smlouvy, kde byl ustaven rozhodcem. Pro nedostatek pravomoci může být řízení zastaveno, o čemž je vydáno usnesení. Pokud je pravomoc rozhodce dána, žádné

usnesení se v praxi nevyhotovuje. Tímto postupem je řízení zastaveno i pro případ zpětvzetí žaloby žalobcem nebo nezaplacení poplatku za rozhodčí řízení. Námitku nedostatku pravomoci rozhodce proto, že nebyl ustaven rozhodcem v rozhodčí smlouvě, může v tomto stádiu řízení namítat i strana sporu v rámci prvního úkonu v řízení, kterým je z pravidla vyjádření žalovaného. V případě nedostatku arbitrability sporu, a tudíž nedostatek pravomoci rozhodce lze namítat i v průběhu řízení, a dokonce i po vydání rozhodčího nálezu, který může být v důsledku nedostatku pravomoci rozhodčího soudu spor v rámci rozhodčího řízení rozhodnout zrušen.³⁷

2.8.2 Průběh rozhodčího řízení

Ze své povahy je průběh rozhodčího řízení nápadně podobné řízení soudnímu v občanskoprávních věcech či správnímu řízení, a tak i ke stanovení základních rysů rozhodčího řízení, jak na vnitrostátní, tak na mezinárodní úrovni, dochází pomocí konkrétních atributů, které jsou seskupovány v protichůdných dvojicích a mají povahu základních zásad řízení. Mezi první patří otázka veřejnosti a neveřejnosti řízení. Rozhodčí řízení probíhá vždy neveřejně, což je literaturou označováno právě za jednu z jeho výhod. Pouze zákon může stanovit výjimku z neveřejnosti. Dalším atributem je jednání v ústní či písemné formě. Z praxe je známo, že ku příkladu správní řízení probíhá zpravidla písemnou formou, naproti tomu rozhodčí řízení probíhá ústně. Z tohoto pravidla je stanovena výjimka v podobě dohody stranami. Řízení pak probíhá tam, kde určí strany v rozhodčí smlouvě. V průběhu řízení dochází obdobně jako v řízení soudním k dokazování různými způsoby tak, aby byly jednoznačně prokázány skutečnosti, které budou následně podkladem pro vydání rozhodčího nálezu. Dokazování je v rozhodčím řízení ovládáno ve světle soudního řízení zásadou projednací, tedy rozhodce provede pouze ty důkazy, které mu jsou stranami poskytnuty. Vzhledem k postavení rozhodce a absenci donucovací pravomoci nemůže sám předvést svědky, tudíž je omezen jejich ochotou se k výsledku dostavit, případně má oprávnění dožádat věcně a místně příslušný soud o provedení důkazu.

I v případě rozhodčího řízení mohou být vydávána předběžná opatření, ačkoliv jejich vydání není provedeno rozhodcem. „Vydání předběžného opatření,

³⁷ §31 písm. a zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

ať už před zahájením, či v průběhu rozhodčího řízení, je vždy v pravomoci pouze obecného soudu, přestože věc samu jsou dle rozhodčí smlouvy oprávněni projednat a rozhodnout rozhodci, nikoliv obecný soud.³⁸ V tomto případě ale není možné formou předběžného opatření upravovat prozatímní poměry účastníků řízení, ale pouze vyžaduje-li to zájem na výkonu rozhodčího nálezu, tedy jeho ohrožení. Návrh na vydání takového předběžného opatření podává kterákoliv ze stran sporu u věcně a místně příslušného soudu, kterým je obecný soud, v jehož obvodu se řízení koná.

2.8.3 Rozhodnutí

Rozhodnutí je samotným cílem a účelem, ke kterému celý průběh rozhodčího řízení směřuje a proč je vůbec zahajováno. Z rozhodnutí je patrné, zda rozhodce shledal žalobcům nárok oprávněným, či nikoliv. Rozhodnutí ve věci má v rozhodčím řízení formu rozhodčího nálezu. Rozhodce je povinen při vydání rozhodčího nálezu rozhodovat nestranně a v mezích zákonné úpravy, na základě svého nejlepšího vědomí a svědomí. V procesních případech rozhodce rozhoduje formou usnesení, jak je tomu při ukončení rozhodčího řízení pro nedostatečnou pravomoc rozhodce, nezaplacení poplatku řízení či zpětvzetí žaloby. V ostatních případech, kterými je rozhodnutí ve věci, rozhoduje rozhodce rozhodčím nálezem ve formě, mezitímního, částečného či konečného rozhodčího nálezu.

Specifickým typem rozhodnutí je rozhodnutí o uzavření smíru, který je jedním z předpokladů pro konání rozhodčího řízení v konkrétní věci, ačkoliv jím rozhodčí řízení nemusí zpravidla končit. Literatura hovoří o dvou typech rozhodnutí o uzavření smíru, a to sice smír uzavřený mimo rozhodčí řízení a smír uzavřený v rámci rozhodčího řízení, kdy je dohoda stran zahrnuta v rozhodčím nálezem. V prvním případě je v praxi uzavírána nová dohoda stran sporu, kdy žalobce vezme svůj žalobní návrh zpět a rozhodčí soud vydá usnesení o zastavení řízení. Žalobní návrh může být vzat zpět celý nebo jen částečně, kdy o zbytku návrhu, kterým zpravidla bývají náklady řízení, rozhodne rozhodčí soud formou rozhodčího nálezu. V případě druhém je smír uzavřen v rámci rozhodčího nálezu, konkrétně je takové

³⁸ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 264

ustanovení začleněno ve výroku rozhodčího nálezu, a to na žádost stran řešeného sporu.³⁹

2.8.3.1 Rozhodčí nález

Stejně jako řada dalších pojmů v rámci rozhodčího řízení, ani pojem rozhodčího nálezu není výjimkou z pravidla, že neexistuje legální definice. „*Rozhodčí nález můžeme obecně definovat jako konečné rozhodnutí rozhodčího senátu nebo jediného rozhodce ve věci samé (jde tedy o autoritativní výrok nestátního orgánu – soukromé osoby – oprávněné věc rozhodnout) a jsou mu přiznány, je-li stranám řádně doručen, stejné právní účinky jako pravomocnému soudnímu rozhodnutí.*“⁴⁰ Ačkoliv není zákonem definován, má náležitosti, které musí být splněny. Rozhodčí nález musí mít písemnou formu, musí se na něm usnést většina rozhodců, kteří mají povinnost ho zároveň i podepsat. Musí být datován a musí být jasně patrné, které věci se týká, kdo jej vydává a výrok nálezu musí být dostatečně určitý, jak je patrné ze Zákona o rozhodčím řízení. Stejně tak musí obsahovat i odůvodnění, vyjma případu, kdy se strany dohodnou, že odůvodnění může v rozhodčím nálezu absentovat. Rozhodčí nález může být předmětem přezkumu jinými rozhodci v rámci rozhodčího řízení, pokud si to strany sporu v rozhodčí smlouvě ujednají.

Specifickým typem rozhodčího nálezu je rozhodčí nález mezitímní, kterým je rozhodováno zpravidla o samotném nároku, kdy jeho výše bude projednána následně a bude vydán konečný rozhodčí nález ve věci. Mezitímním rozhodčím nálezem se tedy řízení nekončí a nezaniká tak pravomoc rozhodce ani rozhodčí smlouva. Dalším typem rozhodčího nálezu je částečný rozhodčí nález. Nejlépe vysvětluje jeho vydání Řád Rozhodčího soudu ve svém §38 odst. 3 v případě „*je-li dostatečně vyjasněna jenom část projednávaného předmětu sporu, může rozhodčí senát prohlásit řízení za skončené jen co do této části a rozhodnout částečným rozhodčím nálezem s tím, že v ostatních částech bude v řízení pokračováno a o nich rozhodnuto.*“⁴¹

³⁹ ROZEHNALOVÁ, N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 276

⁴⁰ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 132

⁴¹ Řád Rozhodčího soudu při hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky §38 odst. 3

Vydáním konečného rozhodčího nálezu, jak nasvědčuje jeho označení, se řízení končí. V konečném nálezu je rozhodnuto o nárocích žalobce a o přiznání náhrady nákladů řízení. Spolu se skončením řízení zpravidla zaniká i rozhodčí smlouva jež byla podkladem pro řízení a pravomoc, resp. funkce konkrétního rozhodce, vyjma oprávnění vydat doplňující rozhodčí nález či opravné usnesení. Doplňující rozhodčí nález se vydává na návrh jedné ze stran, v případě, že nebylo rozhodnuto o všech nárocích stran a je třeba pro tyto účely provést nové ústní jednání. Stejně tak jako Zákon o rozhodčím řízení nedefinuje pojem rozhodčího nálezu, nevymezuje ani jeho přesný obsah, který ale najdeme stanoven v Řádu Rozhodčího soudu.

Mezi náležitosti, které nesmí v rozhodčím nálezu při jeho vydání chybět patří v hlavičce označení Rozhodčího soudu, jména a příjmení konkrétních rozhodců, označení místa a data konání řízení a náležité označení stran sporu, případně jejich zástupců tak, aby nebylo možné je zaměnit s jinou osobou. Konkrétně musí být vymezen i předmět sporu vycházející z rozhodčí smlouvy. Absentovat nesmí výrok rozhodce o nárocích stran a o náhradě nákladů řízení, kdy o rozhodnutí ve prospěch či neprospěch žalobce se usnází rozhodčí senát většinou hlasů. Případné kolize v hlasování upravuje Řád Rozhodčího soudu. V případě, že si strany neujednaly výjimku, musí rozhodčí nález obsahovat i odůvodnění. V rozhodčím nálezu by každý marně hledal poučení o možnosti odvolání, jelikož rozhodčí řízení je jednoinstanční. Možnost jeho přezkumu může spočívat v přezkumu jinými rozhodci, pokud si to strany sporu ujednají v rámci rozhodčí smlouvy, anebo v podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu u obecného soudu. Toto poučení rozhodčí nález obsahuje, avšak není obligatorně Řádem Rozhodčího soudu stanoveno. Nepostradatelnou náležitostí na závěr jsou podpisy rozhodců. V případě, že by některý z rozhodců nemohl nález podepsat, tato skutečnost se zapíše a svým podpisem ji ztvrdí předseda rozhodčího senátu.

Vzhledem k tomu, že rozhodce je ze své činnosti nezávislý, nepodléhá vydání rozhodčího nálezu žádnému předchozímu schválení. „Skutečnost, že rozhodčí nález je po formální stránce v pořádku potvrzují a zároveň ověřují, že je podepsán na něm uvedenými rozhodci, svým podpisem předseda Rozhodčího soudu a tajemník Rozhodčího soudu (§39 odst. 3 Řádu RS)⁴² Na závěr se rozhodčí

⁴² RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 133

nález vyhlašuje za přítomnosti alespoň jedné ze stran. Z ekonomických důvodů může být rozhodnuto o doručení rozhodčího nálezu stranám bez předchozího vyhlášení. Rozhodčí nálezy musí být následně archivovány po dobu dvaceti let

2.8.3.2 Usnesení

Stejně jako v soudním řízení občanskoprávním dle OSŘ, jsou i v rozhodčím řízení vydávána usnesení, jimiž se upravuje vedení řízení a konkrétní procesní postupy. Oproti usnesení obecných soudů ale usnesení v rozhodčím řízení nenabývají právní moci a nejsou vykonatelná, což je jejich hlavní rozdíl i vůči rozhodčímu nálezu. Obecně lze říct, že usnesením se rozhoduje vždy, pokud není rozhodováno formou rozhodčího nálezu. Formální náležitosti jsou stanoveny obdobně jako pro rozhodčí nález. Usnesení musí obsahovat výrok, být náležitě odůvodněn a na závěr podepsán rozhodci a doručen stranám řízení. Usnesením je rozhodováno v případě shledání nedostatku pravomoci rozhodce nebo odmítnutí se věcí zabývat či o zastavení řízení v okamžiku zpětvzetí žaloby žalobcem.

2.8.4 Náklady rozhodčího řízení

Problematika nákladů rozhodčího řízení není v současné době upravena zákonem o rozhodčím řízení, nýbrž ji nalezneme v Řádu RS a v jedné z jeho příloh, kterou je konkrétní sazebník nákladů řízení. Výše nákladů je snadno dostupná pro každého na internetových stránkách, kde si lze vypočítat konkrétní výši předpokládaných nákladů řízení. Tato skutečnost však platí pouze pro rozhodčí řízení institucionální. V rozhodčím řízení ad hoc jsou pravidla odlišná vzhledem k autonomii vůle stran. „*Strany rozhodčí smlouvy mohou pravidla pro rozhodnutí o nákladech řízení i odměnu rozhodců dohodnout v rámci rozhodčí smlouvy ...*“⁴³ Řád RS konkrétně stanovuje tyto náklady řízení: zaprvé jde o poplatek za rozhodčí řízení, z kterého dochází k úhradě veškerých nákladů spojovaných s činností Rozhodčího soudu. Tento poplatek je obligatorně stanoven pro každé řízení. Určuje se na základě hodnoty předmětu řízení. „*Ve stanovených případech se poplatek snižuje nebo částečně vrací ... nebo se při urychleném řízení zvyšuje ... Poplatek u tuzemských sporů činí 5 % z hodnoty sporu (minimálně však 11 000 Kč). U ostatních sporů do hodnoty sporu 100 000 Kč činí poplatek 10 000 Kč a dále*

⁴³ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 267

stanovenou procentuální částkou z hodnoty sporu (která se se zvyšující hodnotou sporu snižuje).⁴⁴ Dalším možným poplatkem dle Sazebníku Rozhodčího soudu je poplatek za přezkum a za zvláštní jmenování předsedy rozhodčího senátu. V neposlední řadě to mohou být konkrétní zvláštní náklady, které Rozhodčímu soudu vznikly a mohou spočívat ve výplatě tzv. znalečného či svědečného nebo pořizování překladů dokumentů či výplatě nákladů spojených s cestou a ubytováním některých osob. Na tento typ nákladů strany skládají přiměřenou zálohu. Konečně důležitým prvkem ve výčtu jednotlivých nákladů řízení jsou samotné výlohy jednotlivých stran, které mohou spočívat především v nákladech na právní zastoupení.

Specifickým druhem nákladu jsou správní náklady, které se hradí v mezinárodním rozhodčím řízení. V podstatě jde o všeobecné náklady, které soudu vznikají v souvislosti s řízením nad jeho obvyklý rámec ve vztahu ke konkrétnímu předmětu řízení. „*Například jde o cestovní a pobytové výlohy českých rozhodců, členů předsednictva, telekomunikační náklady. Hradí se paušální částkou vedle poplatku za rozhodčí řízení.*“⁴⁵

Právě v souvislosti s náklady rozhodčího řízení se literatura novější rozchází s publikacemi staršího vydání, kdy byla menší finanční náročnost vyzdvihována jako jedna z výhod rozhodčího řízení. V dnešní době by se dalo o této výhodě polemizovat v případě rozhodčího řízení ad hoc, kde si strany dohodou v rozhodčí smlouvě stanoví odměnu rozhodci, ale v institucionálním rozhodčím řízení jsou částky často mnohonásobně vyšší i vzhledem k faktu, že mohou vzrůst v podobě dodatečných po dobu řízení vzniklých nákladů. Nemůžeme však porovnávat poplatky rozhodčích řízení jako celků, neboť se často liší. Jejich podstatou však zůstává fakt, že úhradu nákladů rozhodce přizná straně, která byla ve sporu zcela úspěšná. Specificky pak může rozhodčí soud rozhodnout o úhradě nákladů v případě, že byly obě strany částečně úspěšné, tudíž jim náleží poměrná část náhrady nákladů, anebo v opačném případě vysloví soud výrok, ve kterém nepřizná náhradu nákladů ani jedné ze stran. Výrok o náhradě nákladů je obligatorní náležitostí rozhodčího nálezu.

⁴⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 141.

⁴⁵ ROZEHNALOVÁ N. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 283.

3 Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky

Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky je stálým rozhodčím soudem, kterému je svěřeno rozhodování sporů v rámci rozhodčího řízení nestrannými rozhodci dle platné právní úpravy rozhodčího řízení. Jde o nezávislý orgán, který neparticipuje v soustavě obecných soudů, neboť mezi jeho rozhodovací pravomoci patří výlučně rozhodování majetkových sporů nezávislými rozhodci, tedy mimosoudní řešení sporů. Před tímto Rozhodčím soudem se v praxi nelze setkat s projednáváním v občanskoprávní nebo trestní záležitosti. Jde o rozhodčí soud s obecnou působností na území České republiky s regionálními sudišti v Plzni, Brně, Hradci Králové, Ostravě a Olomouci, kde mohou probíhat ústní jednání. V minulosti nesl Rozhodčí soud vícero označení, která se postupem času měnila. Jeho historie sahá až do roku 1949, kdy byl výnosem Ministerstva zahraničního obchodu zřízen jako Rozhodčí soud při Československé obchodní komoře a v souvislosti s jeho zřízením šlo ruku v ruce i vydání Statutu Rozhodčího soudu a jeho Řádu. Následně byl jeho název v roce 1980 pozměněn na Rozhodčí soud při obchodní a průmyslové komoře. „*Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky byl zřízen na základě § 19 odst. 1 zákona č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, a nyní působí podle § 3 zákona č. 223/1994 Sb., o sloučení Československé obchodní a průmyslové komory s Hospodářskou komorou České republiky, o některých opatřeních s tím souvisejících a doplnění zákona České národní rady č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění zákona č. 121/1993 Sb., jako právní nástupce Rozhodčího soudu Československé obchodní a průmyslové komory.*“⁴⁶. Sídlem rozhodčího soudu je hlavní město Praha. Obdobně jako jiné instituce má i Rozhodčí soud své orgány, které jsou jeho osobnostní složkou a zajišťují chod Rozhodčího soudu. Hlavním orgánem je předsednictvo, v jehož čele stojí předseda a místopředsedové Rozhodčího soudu. Předsednictvo se skládá z třinácti členů volených členy

⁴⁶ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 79

Hospodářské a Agrární komory na dobu tří let. Dalšími složkami jsou pak samotní rozhodci vedení v seznamu rozhodců, kteří pak mohou být členy předsednictva, pokud není pochyb o vysoké úrovni jejich znalostí, odbornosti, vážnosti, za současného splnění podmínky deseti leté praxe v oboru práva. Poslední složkou Rozhodčího soudu je tajemník, který úzce spolupracuje s předsednictvem a zajišťuje veškerou mu Řádem Rozhodčího soudu svěřenou agendu.

3.1 Kompetence

Obecně lze říct, že Rozhodčí soud rozhoduje veškeré majetkové spory, které mu jsou z různých titulů svěřeny prostřednictvím nezávislých rozhodců zapsaných na jím vedeném seznamu. Rozhodčí soud rozhoduje spory mu svěřené v rozhodčí smlouvě, anebo může jeho pravomoc rozhodovat majetkový spor vyplývat i z mezinárodní smlouvy přijímané podle čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky, podle kterého je Česká republika takovým zněním mezinárodní smlouvy vázána a taková mezinárodní smlouva má aplikační přednost před zákonem.⁴⁷ Rozhodčí soud kromě rozhodování sporů vydává svůj vlastní Statut a jednací Řády, jejichž aktualizovaná znění lze v dnešní době volně nalézt na internetových stránkách Rozhodčího soudu, ze kterých lze přejímat praktická ustanovení a doložky používané obecně v rozhodčích smlouvách.⁴⁸ Mimo rozhodčí řízení Rozhodčí soud realizuje také smírčí řízení na návrh jedné strany se souhlasem strany druhé, a to před speciálně zřízovaným smírčím výborem, složeným z tajemníka Rozhodčího soudu a jeho dvou členů. Specifickým typem sporů, které Rozhodčí soud rozhoduje jsou tzv. doménové spory, tedy doménová jména a není ani výjimkou konání on-line způsobu rozhodčího řízení pro tento typ sporů typický. Posledním typem sporů, které Rozhodčí soud rozhoduje jsou spotřebitelské spory, tedy zpravidla spor, kde na jedné straně stojí podnikající subjekt a na straně druhé spotřebitel. Je důležité brát v potaz fakt, že zákon o rozhodčím řízení prošel v roce 2016 podstatnou novelou, na základě které nelze před Rozhodčím soudem rozhodovat spory ze spotřebitelských smluv uzavřených po 1.12.2016.

3.2 Řešení problémů v uplynulém období

⁴⁷ Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

⁴⁸ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a při Agrární komoře České republiky [online], Praha: 2018. [cit. 12.2.2021]. Dostupné z: soud.cz

Vzhledem k rozsáhlosti kompetencí Rozhodčího soudu není divu, že celkový počet řešených sporů sahá do řádů ne stovek, ale tisíců. Dle dostupných statistik Rozhodčího soudu z roku 2018 bylo do této doby rozhodnuto přes 15 tisíc sporů majetkových, spotřebitelských či doménových. Od roku 2004 je Rozhodčí soud oficiálním sudištěm pro doménové spory o doménu .cz a od roku 2005, kdy Rozhodčí soud obdržel oprávnění rozhodovat doménové spory o doménu .EU, bylo rozhodnuto v součtu přes 1500 sporů z této oblasti.

„Rozhodčí soud byl také jedinou institucí v České republice, která měla oprávnění Ministerstva průmyslu a obchodu rozhodovat v jeho projektu Mimosoudního řešení spotřebitelských sporů v rozhodčím řízení spotřebitelské spory ... Po ukončení tohoto projektu rozhodovali rozhodci Rozhodčího soudu spotřebitelské spory řadu let, a to na základě platné a účinné právní úpravy ochraňující spotřebitele jako slabší smluvní stranu sporu, rozhodčí řízení probíhalo v souladu se zásadami spravedlivého řízení. S účinností od 1.12.2016 došlo k novele zákona o rozhodčím řízení, v jejímž důsledku nelze před Rozhodčím soudem vést spory ze spotřebitelských smluv uzavřených po 1.12.2016.“⁴⁹

4 Rozhodčí řízení v Rakousku

Stěžejní právní úpravou problematiky rozhodčího řízení v Rakousku je rakouský Civilní procesní řád, Řsz. č. 113/1895, který byl naposledy novelizován prostřednictvím spolkového zákona Ssz. I, č. 120/2005 i Ssz. I, č. 118/2003, který nabyl účinnosti 1.1.2014. Podstatným momentem v historii rozhodčího řízení v Rakousku byla novelizace výše zmíněného občanského soudního řádu v roce 2006 v souvislosti se vzorovým zákonem UNCITRAL Model Law, a která představuje výraznou modernizaci přístupu k rozhodčímu řízení. Rozhodčí řízení je v něm upraveno v oddílu čtvrtém, který je přímo pojmenován „rozhodčí řízení“ a je dále členěn do jednotlivých částí. Z prvních ustanovení lze dovozovat působnost ustanovení následujících, kde jsou zakotveny důležité instituty a pojmy jako je rozhodčí smlouva a její forma, arbitrabilita sporu, postavení osoby rozhodce a následně i samotný postup rozhodčího řízení. Součástí této právní úpravy jsou i

⁴⁹ Rozhodčí soud při Hospodářské komoře České republiky a při Agrární komoře České republiky [online], Praha: 2018. [cit. 7.3.2021]. Dostupné z: soud.cz/o-rozhodcim-soudu

ustanovení o rozhodčím nálezu, jeho vydání a opravné prostředky proti rozhodčímu nálezu.

4.1 Průběh dle Rakouského Civilního procesního řádu

Vzhledem k faktu, že rakouská právní úprava rozhodčího řízení nedělí tento typ řízení na institucionální a ad hoc, jak je tomu v případě tuzemského rozhodčího řízení, probíhá rozhodčí řízení před stálým rozhodčím soudem. Předmětem takového řízení, tedy arbitrabilní, pak může být libovolný majetkový spor, o němž byla uzavřena rozhodčí smlouva ať už samostatně nebo formou doložky v rámci smlouvy jiné. V případě, že strany uzavřely rozhodčí smlouvu o jiném než majetkovém předmětu sporu, bude takový spor arbitrabilní v okamžiku, kdy lze ve věci uzavřít smír, což zřetelně konstatuje Rakouský Civilní řád.⁵⁰ Předmětem podle odstavce druhého téhož ustanovení Civilního řádu nemohou být nároky vyplývající z rodinného práva, podléhající zákonu o nájmech nebo zákonu o společném užívání bytu, včetně sporů týkajících se platnosti, případně doby trvání těchto závazků.⁵¹ Forma rozhodčí smlouvy není Civilním řádem výslovně stanovena, avšak je požadována forma jednotné podepsané listiny, která může být nahrazena jinou obdobnou formou jako je například e-mailová či faxová komunikace, ze které lze zřetelně stanovit obsah dohody. Nedostatek formy je pak dle §583 odst. 3 Civilního procesního řádu zhojen zahájením řízení, není-li tato vada namítána do okamžiku prvního úkonu ve věci. Civilní procesní řád nevyklučuje navrzení předběžného opatření v průběhu rozhodčího řízení. Takové předběžné opatření mohou jednotlivé strany sporu navrhnout u soudu a obdobně je tomu tak i u opatření zajišťovacích.⁵²

Složení rozhodčího soudu je obdobné jako u tuzemského rozhodčího řízení, kdy v čele rozhodčího soudu stojí předseda a po jeho boku mohou být zvoleni i další rozhodci. Podle Civilního procesního řádu si mohou strany sporu zvolit přesný počet rozhodců, přičemž tito následně zvolí svého předsedu pro danou věc. Pokud tak ale neučiní, je složení rozhodců tříčlenné. Civilní procesní řád upravuje v §587 odst. 2 situaci, kdy nedošlo stranami ke sjednání dohody o postupu ke zvolení rozhodců následovně:

⁵⁰ §582 odst. 1, Řsz. č. 1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵¹ §582 odst. 2, Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵² §585 Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

„ ... 1. V rozhodčím řízení s jedním rozhodcem jmenuje na návrh některé ze stran rozhodce soud, pokud se strany na jeho určení nedohodnou ve lhůtě čtyř týdnů po doručení písemné výzvy některé strany.

2. V rozhodčím řízení se třemi rozhodci jmenuje každá strana jednoho rozhodce. Tito dva rozhodci zvolí dalšího, který se stane předsedou rozhodčího soudu.

3. Jestliže mají být jmenováni více než tři rozhodci, jmenuje každá strana stejný počet rozhodců. Tito zvolí dalšího, který se stane předsedou rozhodčího soudu.

4. Nejmenuje-li rozhodce některá strana ve lhůtě čtyř týdnů po doručení písemné výzvy druhé strany nebo neobdrží-li strany ve lhůtě čtyř týdnů po jmenování rozhodců jejich sdělení o jimi zvoleném rozhodci, jmenuje rozhodce na návrh některé ze stran soud.

5. Strana je jím provedeným jmenováním rozhodce vázána od doručení písemného sdělení o tomto jmenování druhé straně.“⁵³

V odstavci třetím téhož ustanovení Civilního procesního řádu lze nalézt možný postup pro podání návrhu na jmenování rozhodců soudem v případě, že by některá ze stran sporu nejednala v souladu se sjednaným postupem jmenování, že by nebylo možné sjednaného postupu jmenování dosáhnout, nebo v případě, že by se některá třetí osoba neřídila stanoveným postupem podle předmětné dohody i přes doručení písemného sdělení a marné uplynutí lhůty tří měsíců. Takovým písemným sdělením je podle Civilního procesního řádu myšlena písemná výzva rozhodci. Proti rozhodnutí soudu o jmenování rozhodce není přípustný žádný opravný prostředek.

Obdobně jako může být rozhodce soudem jmenován, může být jeho funkce soudem zrušena. Tento postup je zahájen podáním návrhu na zrušení funkce rozhodce soudu. Funkce zaniká v okamžiku dohody stran sporu, případně pokud rozhodce odstoupí. O zrušení jeho funkce soud potažmo rozhoduje, pokud rozhodce není způsobilý svou funkci vykonávat, a proti takovému rozhodnutí soudu není podle Civilního procesního řádu přípustný opravný prostředek.

Ve své části páté se Civilní procesní řád soustřeďuje na samotný průběh rozhodčího řízení, ve kterém si strany mohou dohodnout jak samotný procesní postup, který se ovšem nebude dostávat do rozporu s platnou právní úpravou, tak i

⁵³ §587 odst. 2 Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

konkrétní jednacím řád. Obdobně jako v tuzemském rozhodčím a jiném řízení před soudem má každá strana svá práva a povinnosti. Mezi základní práva patří právo na spravedlivý proces, právo nechat se v řízení zastoupit a využívat rad osob dle své vlastní libovůle. Jazyk samotného řízení si stanoví strany sporu, pokud tak neučiní, stanoví ho rozhodčí soud.

Rozhodčí řízení se zahajuje doručením žaloby rozhodčímu soudu. „*Ve lhůtě určené stranami nebo rozhodčím soudem specifikuje žalobce jím uplatňovaný nárok a doloží skutečnosti, na kterých svůj nárok zakládá, a žalovaný k nim zaujme stanovisko. Strany přitom mohou předložit všechny dle jejich názoru významné důkazní prostředky a označí další důkazy, které navrhuji k provedení.*“⁵⁴ Následně rozhodčí soud rozhodne o konání ústního jednání, pokud to však strany v předchozí dohodě nevyloučili nebo nesjednaly jiným způsobem. Rozhodčí soud je následně oprávněn konat řízení o provedení důkazu a jeho přípustnosti. V této věci musí být jednotlivé strany sporu o veškerých informacích týkajících se relevantnosti důkazů jakožto i provedení důkazu formou znaleckého posudku informovány. Vypracování znaleckého posudku a stanovení znalce je v režii rozhodčího soudu, pokud si strany nestanovily něco jiného.

Výsledkem rozhodčího řízení je obdobně jako v České republice a jiných zemích rozhodčí nález, který musí být výsledkem nepodjatého právně relevantního rozhodnutí, vyvozeného na základě rozhodného práva, které si strany pro spor stanovily. Pokud si strany sporu rozhodné právo neurčily, rozhodne rozhodčí soud dle ustanovení právního řádu, který je pro daný spor přiměřený a relevantní. Rozhodčí nález se vyhotovuje písemně a je podepsán rozhodcem, případně většinou stanovených rozhodců, za současného uvedení důvodu pro chybějící podpisy rozhodců. Obdobně jako tuzemské rozhodčí nálezy, pokud se strany nedohodly jinak, musí být rozhodčí nález odůvodněn. Po skončení rozhodčího řízení mohou strany ve lhůtě čtyřech týdnů od okamžiku doručení rozhodčího nálezu podat u rozhodčího soudu, který ve věci rozhodoval návrh na opravu chyb týkajících se psaní či počtů, případně návrh na vydání doplňujícího rozhodčího nálezu, ve kterém by bylo rozhodnuto o nárocích, které v původním rozhodčím nálezu absentovaly, ačkoliv byly v řízení uplatněny. Strany jsou také oprávněny domáhat se u rozhodčího soudu provedení výkladu konkrétní části vydaného rozhodčího nálezu.

⁵⁴ §597 odst. 1 Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

Vydání rozhodčího nálezu je jen jedním ze způsobů, jak může být rozhodčí řízení ukončeno. Vzhledem k tomu, že jde o jeden z předpokladů, pro samotné konání rozhodčího řízení, může být takové řízení ukončeno i uzavřením smíru. Dále Civilní procesní řád uvádí v ustanoveních §608 případy, kdy rozhodčí soud řízení ukončí. Jsou jimi případy, kdy žalobce zmeškal lhůtu pro podání žaloby, takovou žalobu vzal zpět, pokračovat v řízení pro určitou překážku není nadále možné, nebo pokud se tak dohodly strany sporu.⁵⁵

„Po skončení rozhodčího řízení rozhodne soud o povinnosti k náhradě nákladů, pokud strany nedohodly jinak. Rozhodčí soud přitom dle své úvahy zohlední okolnosti každého případu, zejména výsledek řízení. Povinnost náhrady nákladů řízení může zahrnovat všechny ve věci účelně vynaložené náklady.“⁵⁶

Civilní procesní řád připouští opravný prostředek proti rozhodnutí v rozhodčím řízení formou zrušení rozhodčího nálezu. Zrušení rozhodčího nálezu musí předcházet podání návrhu na jeho zrušení u soudu. Následně je vedeno řízení, ve kterém může být rozhodčí nález zrušen zejména pro absenci rozhodčí smlouvy jako podkladu pro jeho vydání, pro nedostatečnou informovanost některé ze stran, na základě které nemohla dostatečně uplatnit svá práva, nebo v případě, kdy došlo k nesprávnému jmenování rozhodců, které odporuje dohodě stran. Posledními dvěma důvody pro zrušení rozhodčího nálezu dle Civilního procesního řádu jsou případy, kdy rozhodčí nález odporuje základním zásadám právního řádu Rakouska nebo není jeho předmět arbitrabilní dle platného práva. K oběma těmto důvodům ke zrušení přistupuje soud i bez návrhu.

Nejvýznamnější a celosvětově uznávanou mezinárodní arbitrážní institucí je v Rakousku tzv. VIAC, což je zkratkou pro Vienna International Arbitral Centre, ve volném překladu jde hovořit o Vídeňském mezinárodním arbitrážním centru, které je centrem pro konání rozhodčího řízení na vnitrostátní, tak i mezinárodní úrovni. Z historického hlediska nebyly před touto institucí od jejího počátku řešeny čistě domácí spory, nýbrž spory mezinárodního charakteru. K průlomů došlo v roce 2017, kdy bylo umožněno zvolit si v rámci vnitrostátního sporu libovolnou instituci, před kterou bude probíhat rozhodčí řízení.⁵⁷ V literatuře se můžeme setkat

⁵⁵ §608 odst. 2 Řsz č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵⁶ §609 odst. 1 Řsz č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

⁵⁷ HODER, L., Vídeňský rozhodčí soud VIAC má nová pravidla pro arbitráže. In: epravo.cz (online). 14.2.2018 (cit. 16.3.2021). Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vidensky-rozhodci-soud-viac-ma-nova-pravidla-pro-arbitraze-107073.html>

i s označením Mezinárodní rozhodčí soud Hospodářské komory v Rakousku, neboť byl v roce 1975 zřízen při Obchodní komoře Rakouska. Orgány Vídeňského centra sestávají ze sekretariátu, v jehož čele stojí generální tajemník a jeho zástupce, kteří zaštiťují a podporují vedení a chod rozhodčích řízení. Dalšími orgány této instituce jsou ku příkladu národní či mezinárodní výbor nebo tzv. Prezídium, či správní rada, která má 15 členů, včetně čestného prezidenta a čestného člena, jejichž pravomoc spočívá především v rozhodování o volbě rozhodce. Součástí Vídeňského arbitrážního centra je nespočet kvalifikovaných rozhodců z různých států, především z Rakouska, ale i Německa, Švýcarska nebo České či Slovenské republiky.⁵⁸

4.2 Srovnání s vnitrostátní úpravou

Literatura se různí v názorech na porovnání jednotlivých úprav rozhodčího řízení. V čem se ale shoduje je fakt, že rakouská úprava rozhodčího řízení díky směru, jakým se ubírala její novelizace, do jisté míry představuje úpravu modernější a lépe odpovídající globálním trendům moderního rozhodčího řízení.⁵⁹

Nejpodstatnějším rozdílem v jednotlivých právních úpravách je dělení rozhodčího řízení na institucionální a řízení ad hoc. Rakouská úprava s pojmem stálého rozhodčího soudu vůbec npracuje, a tedy ani rozhodčí řízení na institucionální a ad hoc nedělí. Podle právní úpravy v České republice může být stálý rozhodčí soud zřízen pouze zákonem nebo pokud to zákon výslovně dovoluje, stálé rozhodčí soudy pak musí vydávat své Statuty a jednací řády.⁶⁰ Vedle toho mohou strany zvolit libovolnou osobu rozhodce a jednotlivá procesní pravidla, v čehož vychází předmětné dělení na dva druhy rozhodčího řízení. Naproti tomu rakouská úprava výslovně stanovuje možnost stran upravit procesní postup rozhodčího řízení a rozhodčí soud je oprávněn zvolit místo, kde se bude řízení konat.⁶¹

Dalším podstatným rozdílem v těchto dvou právních úpravách je striktní dělení rozhodnutí v rozhodčím řízení na usnesení jako procesní rozhodnutí a nález

⁵⁸ Standardy kvality a prohlášení o poslání. Dostupné na: www.viac.eu/de/uber-uns

⁵⁹ ČECH, Ondřej. Mezigenerační střet úprav rozhodčího řízení. In: *Pravníradce.ihned.cz* (online). 6.11.2020 (cit. 17.2.2020). Dostupné na: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66839570-mezigeneracni-stret-uprav-rozhodciho-rizeni#viz4>

⁶⁰ §13 odst. 1 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů

⁶¹ §594 odst. 1 Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

jako rozhodnutí ve věci. Stejně jako u předchozího bodu rakouská úprava se v tomto liší a nepraktikuje vydávání usnesení, a i v tom lze spatřovat její moderní náhled na věc. V české právní úpravě lze spatřovat podobnost zakotvení těchto institutů s úpravou v občanském soudním řádu a z podstaty podobnost rozhodčího nálezu a rozsudku. Diskutabilní je především vydání rozhodnutí o nedostatku pravomocí formou usnesení, neboť moderní náhled na věc se snaží zajistit přezkum i tohoto rozhodnutí soudem, jak je tomu u rozhodčího nálezu. Judikaturou bylo již v minulosti upraveno, že není možné usnesení v tomto případě zcela vyloučit, ale názory z posledních let se s tímto různí.

Velice zajímavým faktem, který stojí za zmínku je ustanovení právní úpravy v České republice, kdy zákon o rozhodčím řízení připouští přiměřené užití občanského soudního řádu, ačkoliv je samotné rozhodčí řízení vymezeno jako nesoudní typ alternativního řešení sporů. V tomto ohledu je právní úprava opravdu unikátní a „... slouží jako otevřená Pandořina skříňka, která umožňuje, aby do rozhodčího řízení pronikaly nejrůznější prvky litigace.“⁶²

Obdobně jako Česká republika je i Rakousko signatářem Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. června 1958, kterou se tato práce zabývá ve své následné části, a proto uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů podléhá mezinárodní úpravě, která má aplikační přednost před úpravou vnitrostátní.⁶³

5 Uznání a výkon rozhodčích nálezů

Pro rozklíčování podstaty pojmu uznání a výkonu rozhodčího nálezu je důležité vycházet z poznatku, že praxe rozlišuje dva typy řízení. Prvním typem je řízení, při kterém dochází k nalézání práva či povinnosti osoby a je tak uplatňováno právo jednotlivce domáhat se svých práv prostřednictvím autoritativního výroku, o tom, zda takové právo existuje či nikoliv. Tento typ řízení se nazývá nalézací. Druhým typem je řízení vykonávací, kdy dochází k samotnému výkonu autoritativního rozhodnutí za asistence donucovací pravomoci státu. „*Výkonem rozhodčího nálezu se tedy rozumí donucení povinného ke splnění povinnosti*

⁶² ČECH, Ondřej. Mezigenerační střet úprav rozhodčího řízení. In: Pravniradce.ihned.cz (online). 6.11.2020 (cit. 17.2.2020). Dostupné na: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66839570-mezigeneracni-stret-uprav-rozhodciho-rizeni#viz4>

⁶³ §614 Řsz. č. 113/1895, Rakouský Civilní procesní řád ve znění pozdějších předpisů

*stanovené mu rozhodčím nálezem, kterou nesplnil ve stanovené lhůtě dobrovolně.*⁶⁴ Samotný fakt, že však daná osoba nesplnila svou povinnost ve stanovené lhůtě dobrovolně, nezajišťuje jistotu vykonávacího řízení ve všech případech. Podstatnou podmínkou je vůle oprávněného a jeho zájem na výkonu, respektive návrh, který lze podat obecnému soudu či exekuční návrh adresovaný exekutorovi. „*V České republice má vykonávací řízení dvě podoby. Soudní výkon rozhodnutí se realizuje podle části šesté OSŘ (§ 251 a násl. OSŘ) a jednotlivé úkony při něm může činit zaměstnanec soudu (vykonavatel), který se při své činnosti řídí pokyny předsedy senátu. Druhá podoba se řídí zákonem č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a pro odlišení od první podoby se označuje ... jako exekuce.*“⁶⁵ Z této literaturou uváděné obecné úpravy výkonu rozhodnutí lze vyvodit, že vykonávací řízení lze vést v okamžiku existence autoritativního rozhodnutí, které je podkladem pro řízení. Vedle rozsudků obecných soudů je i rozhodčí nález jako výsledek rozhodčího řízení ze své podstaty vykonatelným rozhodnutím. Východiskem pro tuto klíčovou informaci je právní úprava rozhodčího nálezu obsažená v zákoně o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů, která hovoří o rozhodčím nálezu jako o vykonatelném rozhodnutí v okamžiku, kdy je nepřezkoumatelný, respektive u něj již marně uplynula lhůta pro přezkum, a stává se tak pravomocným okamžikem doručení. V tomto ohledu je rozhodčí nález staven na roveň rozhodnutí obecného soudu a není třeba žádného dalšího uznání obecným soudem pro jeho pozdější výkon. Vykonatelným se rozhodčí nález stává okamžikem uplynutí pariční lhůty pro dobrovolné plnění. „*Neukládá-li se rozhodčím nálezem povinnost plnění, potom nastane vykonatelnost současně s právní mocí*“⁶⁶

5.1 Rozhodčí nález jako výsledek rozhodčího řízení

Rozhodčí nález je sledovaným cílem rozhodčího řízení. Jde o autoritativní rozhodnutí rozhodčího soudu ve věci samé, kterým se stanovují práva a povinnosti. Prostřednictvím rozhodčího nálezu bývá často uzavírán smír a v případě vydání

⁶⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 161

⁶⁵ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 161

⁶⁶ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 269

rozhodčího nálezu jakožto finálního rozhodnutí ve věci samé, bývá jeho obsahem také rozhodnutí o nákladech řízení. Formální náležitosti rozhodčího nálezu lze nalézt v zákoně o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. Může mít podobu mezitímní, částečnou či konečnou a není výjimkou ani doplňující forma rozhodčího nálezu. Rozhodnutí formou rozhodčího nálezu musí být podloženo hmotným právem, respektive právem rozhodným, kterým jsou rozhodci vázáni, vyjma situace, kdy jsou pověřeni rozhodovat na základě zásad spravedlnosti. K usnesení o znění rozhodčího nálezu je třeba většiny rozhodců. Rozhodčí nález musí mít zásadně písemnou formu, avšak to neznamená pouze listinnou, ale také elektronickou, ke které jsou vždy připojeny podpisy většiny rozhodců. Jak již bylo řečeno výše, je rozhodčí nález staven na roveň rozhodnutí obecného soudu, a proto i jeho podoba je obdobná jako rozsudek obecného soudu. „*V záhlaví musí být uvedeno, kdo jsou účastníci řízení ..., v jaké věci bylo rozhodnuto, kdo rozhodoval jako rozhodce. Výrok rozhodčího nálezu musí být určitý. ... Ve výroku ukládajícím plnění rozhodce uvede i lhůtu k plnění.*“⁶⁷ Podstatné je také odůvodnění rozhodčího nálezu, které není třeba uvádět, pokud se tak strany sporu dohodly. „*Rozhodčí nález není opatřován doložkou vykonatelnosti, v rámci výkonu rozhodnutí, resp. exekuce je tedy zkoumána vykonatelnost rozhodčího nálezu.*“⁶⁸

Klíčový je fakt, zdali je vydán rozhodčí nález v rámci tuzemského rozhodčího řízení, nebo zda byl vydán v zahraničí. Samotný pojem „*vydání*“ není definován ani zákonem o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů a ani zákonem o mezinárodním právu soukromém, avšak úměrnou definici lze nalézt v Řádu Rozhodčího soudu, který okamžikem vydání rozhodčího nálezu rozumí den, kdy byl rozhodčí nález vyhlášen a v případě, kdy nebyl vyhlášován, pak den, který je v rozhodčím nálezu označen. Důležité je především ale místo jeho vydání, které musí být jasně stanovené a dohledatelné a jde o místo, kde došlo k samotnému vzniku rozhodčího nálezu, tedy kde byl tzv. vynesen.

Právě místo vydání je klíčové pro pravomoc provést výkon rozhodčího nálezu. Problematika výkonu a uznání cizích rozhodčích nálezů je v teoretické rovině odrazem principu teritoriality a suverenity, na jejichž základě je suverenita státu a soudní či jiná moc omezena na konkrétní území. „*Vždy tak rozhodčí nález,*

⁶⁷ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 266

⁶⁸ ŠÍNOVÁ R. PETROV KŘIVÁČKOVÁ, J. a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, str. 269

který není považován za domácí (tuzemský, národní), musí projít řízením, jehož výsledkem je uznání a výkon či uznání a prohlášení vykonatelnosti rozhodčího nálezu ve státě místa jeho výkonu. Teprve poté může následovat výkon cizího rozhodčího nálezu za podmínek totožných s výkonem rozhodčího nálezu domácího.“⁶⁹

Ve vztahu k tuzemským rozhodčím nálezům je podstatné říct, že ne každý rozhodčí nálezu musí být nutně uznán za vykonán, což potvrzuje existence institutu odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu a zastavení jeho výkonu. Oba tyto instituty upravuje v ustanoveních § 32 a následujících zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů. První institut, odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu vzniká v praxi především v souvislosti se zrušením takového rozhodčího nálezu v rámci soudního přezkumu. „*Podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu některou ze stran totiž nemá samo o sobě odkladný účinek, pokud jde o jeho vykonatelnost. Povinný však může o odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu požádat a soud může jeho žádosti vyhovět, jestliže by neprodleným výkonem rozhodčího nálezu hrozila závažná újma nebo jestliže je z návrhu na zrušení rozhodčího nálezu možné usuzovat, že je důvodný. Avšak ani rozhodnutí o odkladu vykonatelnosti rozhodčího nálezu nebrání nařízení výkonu rozhodnutí, ovšem s tím, že soud současně s nařízením výkonu rozhodnutí zároveň rozhodne o odložení jeho provedení podle §266 odst. 2 OSŘ, tj. zde až do pravomocného skončení řízení o zrušení rozhodčího nálezu.“⁷⁰ V souvislosti s výkonem exekuce se pak v praxi nepostupuje dle OSŘ, nýbrž dle Exekučního řádu a výkon exekuce je pak obdobně odložen do okamžiku skončení řízení o odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu jakožto exekučního titulu, který byl podkladem pro výkon exekuce. O odložení vykonatelnosti rozhodčího nálezu může soud rozhodnout i bez návrhu, a to v okamžiku, kdy předpokládá, že bude zastaven výkon rozhodčího nálezu třeba i v souvislosti s jiným důvodem, než je jeho zrušení.*

Druhým institutem obdobně důležitým je, jak bylo řečeno výše, zastavení výkonu rozhodčího nálezu. Stejně tak i tento institut úzce souvisí s rozhodnutím o zrušení rozhodčího nálezu soudem a jeho existence je spojena s ochranou práv jednotlivých stran. S tímto institutem se lze setkat i v okamžiku, kdy je proti straně

⁶⁹ ROZEHNALOVÁ N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku* 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, 388 s.

⁷⁰ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. *Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 164

sporu nařízen výkon rozhodnutí, aniž by strana sama v předchozí době využila svého práva podat návrh na zrušení rozhodčího nálezu. Tento institut tak v konkrétních případech představuje průlom lhůty na podání návrhu na zrušení rozhodčího nálezu. Zákon o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů ve svých ustanoveních upravuje taxativní výčet pro možnost zastavení výkonu rozhodčího nálezu. První možností je, že rozhodčí nález trpí jednou z konkrétních vad spočívajících v nearbitrovatelnosti sporu, v usnášení o rozhodčím nálezu, nebo je rozhodčí nález stížen vadou ve svém obsahu, tedy ukládá splnit povinnost, která nebyla požadována, není možné ji splnit nebo není takovou povinnost splnit právem dovoleno. Jako druhou možnost pro zrušení rozhodčího nálezu uvádí literatura absenci zákonného zástupce při rozhodčím řízení. „*Důvodem pro zastavení rozhodčího řízení však není skutečnost, že by strana zákonného zástupce neměla vůbec, nýbrž to, že tento zákonný zástupce stranu nezastupoval v rozhodčím řízení a ani dodatečně neschválil případné samostatné jednání strany v tomto řízení.*“⁷¹ Posledním důvodem pro zrušení je problematika dotýkající se jednání a zastoupení v rámci rozhodčího řízení. Rozhodčí nález by tak mohl být zrušen v případě, že v řízení za stranu sporu jednala osoba k tomu zjevně nezmocněná, anebo její jednání nebylo stejně jako u předchozího důvodu dodatečně schváleno oprávněnou osobou.

5.2 Vzájemné uznání rozhodčích nálezů mezi státy

Vzhledem k možnosti volby rozhodného práva, musí existovat i institut výkonu rozhodčího nálezu a vzájemného uznání mezi státy jako protiváha k možnosti vést rozhodčí řízení mezinárodní, nikoliv tedy na území téhož státu, který je tuzemským státem pro strany sporu. „*Procesní uznání lze obecně, bez vazby na druh řízení, pojmout jako:*

- věcné přezkoumání rozhodčího nálezu, kdy se do jisté míry opakuje nalézací řízení již provedené, nebo
- přezkoumání naplnění základních, nezbytných procesních podmínek a soulad s veřejným pořádkem uznávajícího státu.“⁷²

⁷¹ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 165

⁷² ROZEHNALOVÁ N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku* 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 322

Literatura dále ve spojitosti s institutem uznání cizích rozhodčích nálezů uvádí tzv. uznávací řízení. Klíčovým pro celou problematiku uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu je fakt, že jde o rozhodčí nález vydaný v jiném státě než v tuzemsku. Uznávací řízení posléze může být realizováno dvěma způsoby, a to sice jako zvláštní řízení, které má za výsledek samostatné rozhodnutí o uznání, anebo může být součástí řízení o vykonatelnosti či samotného výkonu. Kladný výsledek uznávacího řízení, ve kterém nebyly zjištěny důvody pro odepření výkonu rozhodčího nálezu má za následek, že se na rozhodčí nález hledí při výkonu jako by byl vydán v tomtéž státě, tedy jako tuzemský. Nikoliv každé uznávací řízení musí mít kladný výsledek. Literatura potvrzuje existenci důvodů pro odepření uznání rozhodčího nálezu, potažmo jeho pozdějšího výkonu, to však neznamená v praxi zrušení rozhodčího nálezu jako takového ani možnosti jeho uplatnění v jiném státě. Důsledkem uznávacího řízení, ve kterém došlo k odepření uznání a výkonu rozhodčího nálezu je pouze nemožnost jeho výkonu v daném státě. Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém v ustanovení § 121 taxativně vymezuje výčet situací, kdy může být uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu odepřen takto: *„Uznání nebo výkon cizího rozhodčího nálezu budou odepřeny, jestliže cizí rozhodčí nález*

- a) *není podle práva státu, v němž byl vydán, pravomocný nebo vykonatelný,*
- b) *byl zrušen ve státě, v němž byl vydán nebo podle jehož právního řádu byl vydán,*
- c) *je stížen vadou, která je důvodem pro zrušení českého rozhodčího nálezu soudem, nebo*
- d) *odporuje veřejnému pořádku.“⁷³*

Pro problematiku uznání a výkonu rozhodčího nálezu není podstatné, za jakých podmínek a jakých procesních pravidel proběhlo vydání rozhodčího nálezu. Podstatný je pouze fakt, jak bylo řečeno výše, že jde o rozhodčí nález cizí, kterému jsou následně přiznány stejné účinky jako tuzemskému, aniž by bylo vyžadováno vydání konkrétního rozhodnutí. Podle ustanovení zákona o mezinárodním právu soukromém postačí, pokud se k rozhodčímu nálezu přihlédne jako by byl vydán v daném státě. *„Výkonem cizího rozhodčího nálezu se rozumí stejně jako při výkonu*

⁷³ Zákon č. 91/2021 Sb., o mezinárodním právu soukromém ve znění pozdějších předpisů

*tuzemského rozhodčího nálezu donucení povinného ke splnění povinnosti stanovené mu rozhodčím nálezem, kterou nesplnil ve stanovené lhůtě dobrovolně. Výkon rozhodnutí cizího rozhodčího nálezu se podle § 122 odst. 2 ZMPS nařizuje rozhodnutím českého soudu, které je třeba odůvodnit.*⁷⁴

V pomyslné důležitosti předpokladů, které musí být brány v potaz, po faktu, že jde o cizí rozhodčí nález, následuje předpoklad tzv. vzájemnosti, který je přímo v zákoně o mezinárodním právu soukromém jmenován. Nejlépe ho vymezuje právě důvodová zpráva tohoto zákona, která vzájemnost člení na vzájemnost formální, kdy jde o stejné zacházení s českými občany jako s občany daného státu, a vzájemnost materiální, která se s uznáním a výkonem cizích rozhodčích nálezů pojí. „*Vzájemnost v mezinárodním právu soukromém a procesním je přiznání určité výhody účastníkovi nebo postup tuzemského orgánu určitým způsobem pouze tehdy, jestliže je stejná výhoda nebo stejné postavení přiznáno českému účastníku orgánem cizího státu, jehož osoba je účastníkem řízení v tuzemsku.*“⁷⁵ Zjednodušeně řečeno se dle literatury i praxe jedná o situaci, kdy jsou v daném cizím státě uznávány a vykonávány české rozhodčí nálezy. Tento předpoklad vzájemnosti je především zajištěn prostřednictvím tzv. Newyorské úmluvy neboli Úmluvy o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, prostřednictvím které se smluvní státy zavazují k uznání a výkonu cizího rozhodčího nálezu, jakožto výsledku sporu mezi fyzickými a právnickými osobami bezpodmínečně a vždy.

5.2.1 Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

Úmluva o uznání a výkonu rozhodčích nálezů v praxi často označována zkráceně Newyorská úmluva byla uzavřena 10. června 1958 v New Yorku v USA. Představuje novelizaci obsahu Ženevského protokolu o doložkách a rozsudím (z roku 1923) a Ženevské úmluvy o vykonatelnosti cizích rozhodčích výroků (z roku 1927). Pro tehdejší Československou republiku se stala Newyorská úmluva účinnou dne 10. října 1959.⁷⁶ Jde o komplexní mezinárodní snahu úpravy pravidel pro uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. „*Newyorská úmluva představuje jednu*

⁷⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 167

⁷⁵ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 167

⁷⁶ Vyhláška č. 74/1959 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

*z největších výhod mezinárodní obchodní arbitráže spočívající v možnosti relativně snadného uznání a výkonu rozhodčích nálezů ve 145 smluvních státech, které zahrnují všechny politicky a hospodářsky nejvýznamnější státy světa. Newyorská úmluva vedla k odstranění požadavku na prohlášení o vykonatelnosti v zemi původu jako podmínky pro výkon rozhodnutí v jiném státě.*⁷⁷ Dále pak bylo stěžejní přenesení důkazního břemene tvrzení důvodu k odepření výkonu na odpůrce v daném sporu, a i konkrétní stanovení těchto důvodů. Je důležité však říct, že tato právní úprava uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů poměrně zaostává za rychlostí a moderností dnešní podoby mezinárodního obchodního styku, proto existuje několik modelových způsobů řešení situace, kdy není zcela jednoznačná její aplikace v praxi. Těmito způsoby jsou vydání výkladového stanoviska Newyorské úmluvy, schválení dodatkového protokolu a poslední možností by podle literatury mohlo být i vydání nové Newyorské úmluvy, což bylo východiskem pro řešení situace v roce 2008, kdy došlo k vytvoření návrhu nové Newyorské úmluvy. Tento návrh dle literatury „... nabízí řešení v podobě moderní progresivní úpravy reflektující potřebu odstranění nedostatků stávající právní úpravy (Newyorské úmluvy) a který zároveň připouští využití nových, často méně formálních prostředků komunikace.“⁷⁸

Samotný obsah Newyorské úmluvy je definován v čl. I bodu 1. Vyhlášky č. 74/1959, Vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů takto: „*Tato Úmluva se vztahuje na uznání a výkon rozhodčích nálezů, vyplývajících ze sporů mezi osobami fyzickými nebo právníckými a vydaných na území jiného státu než toho, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon. Úmluva se vztahuje také na rozhodčí nálezy, které nejsou pokládány za nálezy místní (národní) ve státě, v němž je žádáno o jejich uznání a výkon.*“⁷⁹ Toto dvojí vymezení rozhodčích nálezů, které jsou předmětem uznání a výkonu podle Newyorské úmluvy je důležité vzhledem k různým pohledům konkrétních právních řádů smluvních stran. Typickým příkladem rozhodčího nálezu, který není pokládán za tuzemský ve státě, kde došlo k jeho vydání je rozhodčí nález, který byl procesně

⁷⁷ KOCINA, Jan; POLÁČEK Bohumil et al. Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str. 171, pro srovnání v současné době se číslo signatářských států zvýšilo na 166 viz. newyorkconvention.org/countries

⁷⁸ KOCINA, Jan; POLÁČEK Bohumil et al. Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011. str. 172

⁷⁹ Vyhláška č. 74/1959 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů

podřízen právu jiného státu. Pokud by nebyl obsah stanoven výše zmíněných dvojím vymezení, takový rozhodčí nález by nepodléhal úpravě dle Newyorské úmluvy a nemohl by být uznán a vykonán jako cizí ani vykonán jako tuzemský rozhodčí nález. Okrajově je třeba zmínit i fakt, že této úpravě podléhají jak rozhodčí nálezy jako výsledek rozhodčího řízení institucionálního, tak i rozhodčí nálezy vzešlé z rozhodčího řízení ad hoc. Není ani důležité, jestli jde o rozhodčí řízení mezi fyzickými, právníckými či mezi fyzickými a právníckými osobami.

Stěžejním bodem Newyorské úmluvy je dle literatury článek třetí, od něhož se odvíjí články následující. Tento článek souhrnně upravuje postup dle Newyorské úmluvy takto: „*Každý smluvní stát uzná rozhodčí nález za závazný a povolí jeho výkon podle předpisů o řízení, jež platí na území kde nález je uplatňován, za podmínek stanovených v následujících člancích. Pro uznání a výkon rozhodčích nálezů, na něž se vztahuje Úmluva, nebudou stanoveny podstatně tíživější podmínky nebo vyšší soudní poplatky, než jsou stanoveny pro uznání a výkon rozhodčích nálezů místních (národních).*“⁸⁰ Souhrnně pak lze z tohoto článku vyvodit dle literatury že:

„1. Proces uznání je založen na podmínkách uvedených v úmluvě. Není uvedeno, jak bude tento proces realizován.

2. Prohlášení vykonatelnosti jako výsledek uznání (tam, kde je tento institut právem tuzemským upraven) je dáno úmluvou.

3. Vlastní výkon probíhá dle právních předpisů platných v místě výkonu rozhodčího nálezu.“⁸¹

Úmluvu pak sama v článku čtvrtém obsahuje konkrétní podmínky pro předložení návrhu na uznání a výkon cizího rozhodčího nálezu. Prvním předpokladem je podání žádosti o uznání a výkon rozhodčího nálezu, který musí být předložen jako prvopis či jeho ověřená kopie, a ke kterému se připojuje obdobně prvopis případně ověřená kopie původní rozhodčí smlouvy. Veškeré dokumenty, které jsou v rámci žádosti předkládány, se předkládají v úředním jazyce státu, ve kterém má být proveden výkon.

Newyorská úmluva v následujícím článku, článku pátém, komplexně označuje důvody pro odepření uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů, které

⁸⁰ Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. června 1958 (Newyorská úmluva), čl. 3

⁸¹ ROZEHNALOVÁ N. *Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku* 2. vyd. Praha: ASPI, Wolters Kluwer, 2008, str. 326

rozděluje do několika skupin, a to sice případy, kdy je sama jedna ze stran pravomocná k požadování odepření výkonu takového rozhodčího nálezů, a případy, kdy o odepření výkonu rozhodčího nálezů rozhodne exekuční orgán i bez návrhu. V prvním případě jde o situaci, kdy je strana namítající důvody pro odepření výkonu rozhodčího nálezů povinna tyto důvody prokázat. Zpravidla jde o neplatnost rozhodčí smlouvy, případně situaci, kdy byl vydán rozhodčí nález, pro který neexistovala rozhodčí smlouva jako podklad k rozhodnutí nebo může strana sporu namítat neujednané složení senátu při rozhodování. V druhém případě exekuční orgán i bez návrhu strany rozhodne o odepření výkonu rozhodčího nálezů v situaci, kdy je jeho výkon v rozporu s veřejným pořádkem nebo pokud předmět sporu nemůže být projednán v rámci rozhodčího řízení podle právní úpravy daného státu. Na závěr je důležité říct, že ačkoliv může být stížen rozhodčí nález nepřehledným množstvím vad, jedinou možností v souvislosti s touto problematikou je odepření jeho výkonu, nikoliv však jeho zrušení.

5.2.2 Vnitrostátní úprava uznání a výkonu rozhodčích nálezů

Při hodnocení problematiky uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů z pohledu vnitrostátní úpravy je třeba zmínit zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém, v jehož části sedmé, §117 a následujících, nalezneme základní úpravu některých institutů z oblasti rozhodčího řízení, uznání a výkonu rozhodčích nálezů. V otázce aplikační přednosti v souvislosti s Newyorskou úmluvou vstupuje na scénu generální inkorporační klauzule rozšířená tzv. Euronovelou z roku 2002, kdy podle čl. 10 zákona č. 1/1993 Sb., Ústavy České republiky mají všechny mezinárodní smlouvy, které jsou součástí právního řádu České republiky a k jejichž ratifikaci dal Parlament České republiky souhlas, aplikační přednost před vnitrostátní úpravou, před zákonem.⁸²

V zákoně o mezinárodním právu soukromém lze nalézt celou řadu ustanovení týkajících se uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů počínaje posuzováním přípustnosti a formy rozhodčí smlouvy, či způsobilosti cizince být rozhodcem. Následně v §119 zákon zmiňuje určení rozhodného práva. Podstatná

⁸² Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

jsou však v této části ustanovení navazující, upravující uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů. §120 uvádí následující: „*Rozhodčí nálezy vydané v cizím státě budou v České republice uznány a vykonány jako české rozhodčí nálezy, je-li zaručena vzájemnost. Vzájemnost se považuje za zaručenou také v případě, že cizí stát prohlašuje všeobecně cizí rozhodčí nálezy za vykonatelné za podmínky vzájemnosti.*“⁸³ Jak bylo uvedeno výše, Newyorská úmluva zahrnuje do svého obsahu i důvody pro odepření výkonu cizího rozhodčího nálezu, které převzal za své i např. Vzorový zákon UNCITRAL, avšak zákon o mezinárodním právu soukromém nezůstal tzv. pozadu a tyto důvody také upravuje, a to v ustanoveních §121 ve čtyřech konkrétních případech. Prvním je případ, kdy cizí rozhodčí nálezen není podle práva státu, ve kterém byl vydán pravomocným či vykonatelným, obdobně pak byl-li v tomto státě zrušen. Dalším důvodem podle ZMPS je pak vada cizího rozhodčího nálezu, která by byla důvodem pro zrušení tuzemského rozhodčího nálezu. Jako poslední pak ZMPS uvádí obdobně jako Newyorská úmluva případ, kdy rozhodčí nálezen odporuje veřejnému pořádku. Aplikace tohoto konkrétního ustanovení je ale v praxi velmi výjimečná. „*Jak je zřejmé z judikatury Ústavního soudu a nejvyššího soudu, nevznikají s uznáním nebo výkonem cizích rozhodčích nálezů podle ustanovení Newyorské úmluvy na území České republiky žádné zvláštní právní problémy.*“⁸⁴

⁸³ §120 zákona č. 91/1012 Sb., o mezinárodním právu soukromém

⁸⁴ RŮŽIČKA, K.; FRINTOVÁ, D. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před RS při HK ČR a AK ČR. Plzeň: Aleš Čeněk, 2019, str. 170

6 Závěr

Cílem této diplomové práce bylo objasnit některé základní instituty problematiky mezinárodního rozhodčího řízení, nastínit jeho základní zásady a zodpovědět otázky, v čem je rozhodčí řízení jako alternativní způsob řešení sporů pokrokové a pro strany případného sporu výhodné. Mimo výše zmíněné je to především variabilnost dispozice s pravidly, za jakých bude rozhodčí řízení probíhat, volba rozhodného práva, osoby rozhodce a dalších otázek, na které mají strany sporu vlastní podstatný vliv. Práce si nekladla za cíl toto téma pojmout komplexně do detailu, ale snažila se o nastínění základních institutů potřebných pro pochopení celého obsahu rozhodčího řízení.

Dále se práce zabývala teoriemi rozhodčího řízení, tedy konkrétními různými pohledy na pojem rozhodčí řízení v souvislosti s vazbou místa konání a právním řádem v daném státě, kdy došla k závěru, že se tyto teorie znatelně různí, ačkoliv se v různých aspektech prolínají. Zatímco teorie jurisdikční je teorií striktně zastávající názor regulace veškerých rozhodčích řízení na území konkrétního státu právem tohoto státu, teorie smluvní připouští možnost určení rozhodného práva státu jiného. Hybridní teorií je teorie smíšená, ve které se prvky obou předchozích teorií prolínají a poslední teorie autonomní je striktním protipólem teorie jurisdikční a zastává názor úplné separace právního řádu od místa konání rozhodčího řízení.

Diplomová práce se zabývala i samotným pojmem rozhodčí smlouvy a komplexně vyvádí čtenáře z omylu, že rozhodčí smlouva může mít pouze formu samostatné smlouvy, jak její označení napovídá. Z teorie ale vyplývá, že pojem rozhodčí smlouva zahrnuje jak smlouvu o rozhodci a rozhodčí doložku, tak i neomezený kompromis nebo asymetrickou, patologickou či kombinovanou rozhodčí doložku. Všechny formy rozhodčí smlouvy musí mít písemnou formu a hlavním rozdílem je především čas, kdy je rozhodčí smlouva uzavírána, tedy do budoucna nebo v okamžiku, kdy konkrétní spor již existuje.

Stěžejním pro tuto diplomovou práci bylo představení stálého Rozhodčího soudu, tedy Rozhodčího soudu při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, který sídlí v Praze, se sudišti v Brně, Plzni, Hradci Králové, Ostravě a Olomouci, vymezení jeho kompetencí a krátké nastínění statistik počtů již rozhodnutých případů. Vzhledem k vymezení institutů stálého jednacího řádu pak práce došla k závěru, že právní úprava poskytuje právní rámec,

oporu pro rozhodování v rozhodčím řízení, avšak vlastní procesní pravidla jsou následně stanovena prostřednictvím jednacích řádů či upravena stranami sporu, v čemž spatřuje tato práce velkou výhodu a což je především odrazem, že jde o soukromoprávní institut, který je pouze v malé míře regulován státní mocí, ačkoliv je již v dnešní době staven na roveň rozhodování sporů v řízení před obecnými soudy.

Obsahem této práce bylo mimo jiné představení průběhu rozhodčího řízení v tuzemsku s následným porovnáním s úpravou rozhodčího řízení v Rakousku. Tato práce došla k závěru, že právní úprava tuzemská je mnoha ohledech složitější, avšak nabízí širší možnosti způsobu rozhodování především v souvislosti v osobou rozhodce. Ve srovnání došla ale práce i k celé řadě podobností v jednotlivých právních úpravách.

Závěrečným tématem diplomové práce bylo uznání a výkon cizích rozhodčích nálezů v režimu Newyorské úmluvy, jejíž je Česká republika signatářem a jež má aplikační přednost před vnitrostátní úpravou. Tato práce došla k závěru, že pokud nedisponuje rozhodčí nález vadou, která by byla důvodem pro odepření jeho výkonu, je každý rozhodčí nález jiného členského státu Newyorské úmluvy v tuzemsku vykonatelným. Za důležité tato práce shledává fakt, že není možné cizí rozhodčí nález zrušit, nýbrž pouze odepřít jeho výkon, a proto je velmi důležité znát rozdíl mezi pojmy *uznání*, *výkon* a *zrušení* rozhodčího nálezu.

Stojí za zmínku do závěru této práce promítnout myšlenku rozvoje rozhodčího řízení do budoucna ve vztahu ke globalizaci. Newyorská úmluva je kvalitním legislativním rámcem pro usnadnění uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů na území jiného státu. Vzhledem k rozmachu, který rozhodčí řízení v praxi zažívá, by bylo více než užitečné pevně stanovit nejen rámec, ale i konkrétní jednotná pravidla pro problematiku rozhodčího řízení pro všechny státy obdobně, aby se zvýšila efektivita, rychlost a prostupnost rozhodčích nálezů v rámci jejich uznání a výkonu na území jiných států, aniž by tento mechanismus byl podmíněn podpisem konkrétní mezinárodní nebo jiné obdobné dohody.

7 Seznam použitých zkratk

ADR	Alternative Dispute Resolution (alternativní řešení sporů)
Civilní procesní řád	Rakouský Civilní procesní řád č. 113/1895 ve znění pozdějších předpisů (Österreichische Zivilprozessordnung, RGBl. Nr. 113/1895)
FIDIC	Vzorové mezinárodní smluvní doložky vydané Mezinárodní federací konzultačních inženýrů
Newyorská úmluva	Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. června 1958
OSŘ	Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
Řád RS	Řád vydaný Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky
UNCITRAL	United Nations Commission on International Trade (Komise OSN pro právo mezinárodního obchodu)
Vzorový zákon UNCITRAL	Vzorový zákon UNCITRAL pro mezinárodní obchodní arbitráž ze dne 21.6.1985
ZMPS	Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém ve znění pozdějších předpisů
Zákon o rozhodčím řízení	Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů

8 Seznam použité literatury

Knížní zdroje:

BĚLOHLÁVEK, Alexander J., ed. A KOVÁŘOVÁ, Daniela, ed. Aktuální otázky rozhodčího řízení: procesní standarty použité v rozhodčím řízení a jejich aplikace. Vydání první. Praha: Havlíček Brain Team, 2016. 182 stran.

ISBN 978-80-87109-61-8.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J., Rozhodčí řízení, ordre public a trestní právo: komentář. 1. vyd. Praha: C.H. Beck, 2008. 2 sv. Beckovy texty zákonů s komentářem. ISBN 978-80-7400-096-6.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J., ed., KOVÁŘOVÁ, Daniela, ed. A HAVLÍČEK, Karel, ed. Rozhodčí řízení v teorii a aplikační praxi: stati a judikatura. Vydání první. Praha: HBT, 2015. 313 stran, 6 nečíslovaných stran obrazových příloh.

ISBN 978-80-87109-60-1.

BĚLOHLÁVEK, Alexander J., ed. a kol. Stálé rozhodčí soudy versus rozhodčí řízení ad hoc. Vydání první. Praha: Stálá konference českého práva, 2017. 343 stran. ISBN 978-80-906813-0-9.

KLEIN, B., DOLEČEK, M. Rozhodčí řízení. Praha: ASPI, a.s., 2007. 272 stran.

KOCINA, Jan a Bohumil POLÁČEK. Aktuální otázky rozhodčího řízení. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. 200 stran. ISBN 978-80-7380-349-0.

ONDŘEJ, Jan. Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní. 3., rozš. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009. 473 s. Vysokoškolské učebnice.

ISBN 978-80-7380-181-6.

PFEIFFER Magdalena a kol. Mezinárodní obchodní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2019. 412 stran. Monografie. ISBAN 978-80-7380-764-1.

POLČÁK, Radim. Internet a proměny práva. Praha: Auditorium, 2012, 388 s. Téma. ISBN 978-80-87284-22-3.

ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Rozhodčí řízení v mezinárodním a vnitrostátním obchodním styku. 2., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: ASPI, 2008. 386 s. ISBN 978-80-7357-324-9.

RŮŽIČKA, Květoslav a FRINTOVÁ, Dita. Vnitrostátní a mezinárodní rozhodčí řízení před Rozhodčím soudem při Hospodářské komoře ČR a Agrární komoře ČR: rozhodčí soud sedmdesátníkem. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2019, 215 stran. Pro praxi. ISBN 978-80-7380-745-0.

RYŠAVÝ, Lukáš. Nezávislost a nestrannost rozhodce. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2018. xvii, 203 stra. Právní instituty. ISBN 978-80-7400-707-1.

ŠÍNOVÁ, Renáta a kol. Civilní proces. Řízení nesporné, rozhodčí a s mezinárodním prvkem. Vydání první. V Praze: C.H. Beck, 2015, xxix, 349 stran. Academia iuris. ISBN 978-80-7400-594-7.

WINTEROVÁ, Alena a Alena MACKOVÁ. Civilní právo procesní. 9. aktualizované vydání. Praha: Leges, 2018. Student (Leges). 648 stran. ISBAN 978-80-7502-298-1

Legislativní zdroje:

Nález Ústavního soudu SP. ZN. II. ÚS 2164/10 ze dne 5. října 2011

Rakouský Civilní procesní řád Řsz. č. 113/1895 ve znění pozdějších předpisů

Řád Rozhodčího soudu při hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky vydaný na základě § 19 zákona ČNR č. 301/1992 Sb., o Hospodářské komoře České republiky a Agrární komoře České republiky, ve znění pozdějších předpisů, a § 13 zákona č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a o výkonu rozhodčích nálezů.

Úmluva o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů ze dne 10. června 1958

Vyhláška č. 74/1959 Sb., vyhláška ministra zahraničních věcí o Úmluvě o uznání a výkonu cizích rozhodčích nálezů

Zákon č. 91/2012 Sb., o mezinárodním právu soukromém ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 99/1963 Sb., Občanský soudní řád ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 216/1994 Sb., o rozhodčím řízení a výkonu a výkonu rozhodčích nálezů ve znění pozdějších předpisů.

Odborné články a internetové zdroje:

BA Guidelines on Conflict of International Arbitration 2004. Dostupné na: www.ibanet.org.

ČECH, Ondřej. Mezigenerační střet úprav rozhodčího řízení. In: Pravníradce.ihned.cz (online). 6.11.2020 (cit. 17.2.2020). Dostupné na: <https://pravniradce.ihned.cz/c1-66839570-mezigeneracni-stret-uprav-rozhodciho-řízení#viz4>

HODER, L., Vídeňský rozhodčí soud VIAC má nová pravidla pro arbitráže. In: epravo.cz (online). 14.2.2018 (cit. 16.3.2021). Dostupné na: <https://www.epravo.cz/top/clanky/vidensky-rozhodci-soud-viac-ma-nova-pravidla-pro-arbitraze-107073.html>

MAREK K., K řešení sporů a rozhodčímu řízení. In: Bulletin advokacie (online). 5.2.2015 (cit. 15.3.2021). Dostupné na: <http://www.bulletin-advokacie.cz/k-reseni-sporu-a-rozhodcimu-rizeni?browser=full>

9 Cizojazyčné resumé

Considering the issue of arbitration as an alternative way of resolving disputes is a difficult task due to the content of the topic, so this diploma thesis is divided into 6 chapters and the aim of it is to outline this issue at least marginally in contrast to national legislation and theoretically define the basic concepts and principles with which this area works, including the identification of different types of arbitration and a comparison of institutional and ad hoc arbitration. Furthermore, this work in chapter 2 aims to characterize the individual theoretical concepts on which the arbitration is based and to approach the form and manner of concluding an arbitration agreement. Subsequently, we must not forget the actual course of the arbitration proceedings, including the decision, whether it is an arbitral award or a resolution.

Chapter 3 of this diploma thesis focuses on the existence of the Arbitration Court at the Economic Chamber of the Czech Republic and the Agrarian Chamber of the Czech Republic and the definition of its functions and competencies. In the next point, the chapter focuses lightly on the history of dispute resolution by this institution.

Subsequently, in Chapter 4, we will find a comparison of the legal regulation of arbitration in the Czech Republic with the legal regulation of the same institute in Austria, in order to get a comprehensive opinion on the effectiveness of this method of dispute resolution.

The subsequent chapter of this diploma thesis outlines the recognition and enforcement of arbitral awards. Following one of the points in Part 2, the arbitral award is defined more broadly as the result of arbitration proceedings, and the issue of mutual recognition and enforcement of arbitral awards by individual states is not forgotten. foreign arbitral awards, which is characterized here in one of the points of Chapter 5.

The conclusion of the work is a summary of all the essential knowledge and information obtained.